

”A Call for Action”

Arvot ja ympäristötoimijuus COP26 -kokoukseen liittyvien uskonnollisten toimijoiden
julistuksissa

Hanna Karvinen
Pro gradu -tutkielma
Kulttuurien tutkimus, uskontotiede
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Toukokuu 2023

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

**Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos,
Humanistinen tiedekunta
Uskontotiede**

Hanna Karvinen:

”A Call for Action” Arvot ja uskonnollinen toimijuus COP26 -kokoukseen liittyvien uskonnollisten toimijoiden julistuksissa

Pro Gradu -tutkielma, 67 sivua, liitteitä 12 sivua

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan uskonnollisten toimijoiden ympäristöarvoja ja käsitystä heidän omasta toimijuudestaan. Näkökulma ja aineisto on rajattu yhteentoista uskonnollisten toimijoiden kirjoittamaan vetoomukseen, jotka on osoitettu YK:n vuonna 2021 pitämälle kansainväliselle ilmastokokoukselle, COP26:lle. Tutkimuksen lähtökohdat kiinnittyvät 1960-luvulle juontuvaan ympäristöheräämiseen sekä viime vuosikymmeninä kasvaneeseen ympäristöhuoleen kiihtyvän luontokadon ja ilmaston lämpenemisen myötä. Myös uskonnolliset liikkeet ovat enenevässä määrin alkaneet reflektoida luontoarvojaan sekä osallistumaan kansainväliseen keskusteluun ympäristöongelmista. Tutkimuksen tarkoituksena oli laadullisen sisällönanalyysin menetelmien avulla nostaa esille uskonnollisten toimijoiden ajankohtaista ympäristötoimijuutta sekä sitä, millaisia arvoja kestävämmän elämän sekä luonnon ja ihmisen suhteen rakentamiseen liitetään.

Tutkimustulosten mukaan ympäristökriisin välttämiseksi uskonnolliset toimijat tarjoavat hyveellisen ihmisen ideaalia, jonka ympäristöarvot kulminoituvat vähempiosaisten auttamiseen, kunnioittamiseen, oikeudenmukaisuuteen sekä kestävyYTEEN vastavuoroisen ja vastuullisen luontosuhteen rakentamisessa. Arvot painoutuivat ensisijaisesti antroposentrisiin ja luonnon välinearvoon perustuviin arvoihin, mutta marginaalinen biosentristen ja luonnon itseisarvoa korostava arvojen joukko oli myös nähtävissä. Arvojen perustelut linkittyvät melko vahvasti uskonnollisiin traditioihin, oppeihin ja Jumalan sanaan, mutta pohjautuvat myös sekulaareihin lähteisiin, kuten tieteelliseen tutkimukseen sekä poliittisiin sopimuksiin. Toimijuuden osalta aineiston kirjoittajat näkivät roolinsa ensisijaisesti ympäristötoimintaan kutsujina ja kannustajina. Toimijuutta rakennettiin myös konkreettisen kestävämmän toiminnan ympärille sekä oman tradition, arvojen tai asenteiden reflektiolle, jonka myötä positiivisen muutoksen nähtiin olevan mahdollinen. Toimijuutta tarkastellessa esiin nousi myös koko ihmiskunnan puolesta rakennettu kuva ympäristöstä ja sen ongelmista vastuussa olevasta toimijasta. Muut eniten aineistosta mainitut toimijat viittaavat ihmisiin ja yhteisöihin, uskonnollisiin sekä valtiollisiin toimijoihin. Tutkimuksen kapean ja rajatun aineiston vuoksi ei voida tehdä päätelmiä uskonnollisten liikkeiden kokonaisvaltaisesta ympäristöarvojen tai toimijuuden rakennelmasta. Tulokset kuitenkin heijastelevat vahvasti traditioiden laajempaa linjaa, asenteita ja arvoja ihmisen ja ympäristön välisten suhteiden järjestämisessä.

Avainsanat: Arvot, toimijuus, COP26-ilmastokokous, ympäristöongelmat, uskonnolliset liikkeet

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Uskonnot ilmastonmuutoskentällä	5
1.2	Tutkimuskysymykset	7
1.3	Ympäristötietoisuus ja uskonnot ilmastonmuutoskeskustelussa	9
1.4	COP26	11
2	Aikaisempi tutkimus ja tutkimusaukko	15
3	Teoreettinen viitekehys	18
3.1	Uskontoekologia ja ekoteologia	18
3.2	Arvot ja ympäristöetiikka	21
3.3	Toimijuus	23
4	Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka	26
4.1	Vetoomukset ja aineiston rajaus	26
4.2	Etiikka ja tutkijapositio	28
4.3	Laadullinen sisällönanalyysi ja tarkempi metodologia	31
4.3.1	Arvojen tutkimisesta	31
4.3.2	Toimijuuden tutkimisesta	32
5	Analyysi	35
5.1	Arvot	35
5.1.1	Arvojen perustelut	38
5.2	Toimijuus	40
6	Keskeiset tulokset	47
6.1	Hyveellinen ihminen kestävän elämän perustana	47
6.2	Uskonnolliset toimijat muutokseen kutsujina	51
7	Pohdinta	56
7.1	Yhteenveto	56
7.2	Jatkokysymykset	58
	Lähteet	61

1 Johdanto

1.1 Uskonnot ilmastonmuutoskentällä

Teollistumisen jälkeen kenties näytti siltä, että luonto ja ihmiset oli mahdollista erottaa toisistaan, mutta viime aikoina on herätty ajattelemaan, ettei ihmisen ja ympäristön vastavuoroista, interaktiivista suhdetta voida lokeroida erilleen (Gottlieb 2006, 5). Ilmastonmuutoskysymykset ja aiheen käsittely ovat laajentuneet viimeisten vuosikymmenten aikana tutkijoiden ja poliitikoiden työhuoneista lähes jokaisen tietoisuuteen globaalissa yhteiskunnassa. Sitä käsitellään julkisessa keskustelussa, populaarikulttuurin tuotteissa, taloyhtiöiden kokouksissa, kouluissa ja uskonnollisissa yhteisöissä. Akateemisesti ilmastonmuutoksen käsittely on laajentunut kokonaisvaltaisempaan ja monitieteellisempään suuntaan perinteisestä luonnontieteiden näkökulmasta ja fyysisten ilmiöiden tarkastelusta (Jenkins, Berry & Kreider 2018). Yhä useampi tutkija (Urry 2011, 22–23; Gottlieb 2006, 12; Pesonen & Kurenlahti 2020, 144) on yhtynyt yleistyvään argumenttiin, jonka ilmastonmuutostutkija Mike Hulme tiivistää osuvasti ajatukseen, että ilmastonmuutos sijaitsee yhtä lailla ihmisten mielessä ja kulttuurissa kuin vain fyysisenä ilmiönä ympäristössä (Hulme 2017, 17).

Pelkkä tiede ei tule koskaan tarjoamaan tarpeeksi ilmastonmuutokseen ratkaistakseen sen ongelmia, jotka juontuvat kulttuurista (Hulme 2017, 14). Ilmastonmuutoksen ongelman ytimessä fyysisten vaikutusten lisäksi on ihmisen suhde ympäristöönsä, luontoon ja siihen, miten maailmassa tulisi toimia. Tieteen vastausten jälkeen jäljelle jäävätkin aina syvällisemmät arvokysymykset: miten luontoon, planeettaan ja ihmisiin tulisi suhtautua? (Rolston 2006, 377.) Tässä uskonnot voivat perustellusti lunastaa paikkansa ilmastonmuutoskeskustelussa ja sen vastaisessa taistelussa. Ilmastonmuutoksen täysi ymmärtäminen vaatii myös sen uskonnollisten ja uskontoihin liittyvien aspektien ymmärtämistä erityisesti siinä, miten uskonto on mukana ihmisten ilmastonmuutokseen liittyvissä kokemuksissa ja toiminnassa. (Jenkins, Berry & Kreider 2018.)

Tämän tutkimuksen aiheena ovat uskonnolliset kannanotot ympäristökriisin käsittelyssä. Kiinnostuin aiheesta alun perin opetusharjoittelussa ympäristökasvatuksen puitteissa. Kuten uskonnotkin, koulumaailma arvioi jatkuvasti suhdettaan yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja maailmantilanteeseen päivittäen opetussuunnitelmiaan tulevaisuuden tarpeita vastaaviksi.

Ympäristökriisi on nykyajan suurimpia kysymyksiä globaalilla mittakaavalla, minkä takia se on integroitu uusimmissa vuoden 2019 lukion opetussuunnitelmissa myös uskonnon opetukseen. Aiheen ollessa verrattain uusi opetusmateriaalit ovat kuitenkin vielä melko ohuita, minkä takia päädyin uskontojen ja ympäristökysymysten kentälle tutkimukseni kanssa.

Uskonnoilla on globaalin vaikutusvaltansa vuoksi valtavat resurssit vaikuttaa ihmisten toimintaan ja auttaa ymmärtämään ilmastonmuutoksen kulttuurista ja arvolutautunutta puolta. Tämän lisäksi ne voivat auttaa käsittelemään kärsimystä, epäoikeudenmukaisuutta ja muita vaikeita tai pelottavia tunteita, joita ilmastonmuutokseen usein liittyy. (Gottlieb 2006, 12, 14; Pesonen & Kurenlahti 2020, 144.) Myös tieteelliset tutkijat ovat julkisesti ottaneet yhteyttä yhteistyön merkeissä uskonnollisiin toimijoihin ja tunnustaneet uskonnon tarpeellisuuden ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa (Hulme 2017, 14). Tässä tutkimuksessa keskitytään uskontojen toimijuuteen ilmastonmuutoskentällä sekä syvennyttään tarkastelemaan kannanottojen välittämiä arvoja luonnon ja ympäristön suhteen.

Uskonnolliset yhteisöt ovat olennainen osa jatkuvassa muutoksessa olevaa maailmaa, ja joutuvat sen mukana arvioimaan suhdettaan muuttuviin yhteiskunnallisiin ongelmiin. Vaikka uskontojen vaikutusten arviointi ja niiden toiminnan tutkiminen on tullut vasta verrattain viime aikoina laajempaan tietoisuuteen ja trendiksi, uskonnot ovat olleet modernin ilmastoliikkeen kohteena, rinnalla ja ytimessä sen alkuaajoista lähtien. Modernin ympäristötietoisuuden nousu juontaa 1960-luvulle, jonka myötä myös maailmanuskonnot haastettiin vastaamaan ympäristökysymyksiin. Esittelen tarkemmin ilmastonmuutoskeskustelua, liikehdinnän historiaa ja sen kenttää myöhemmin luvussa 1.3.

Kuitenkin 1960-luvun ympäristöheräämisen jälkeen uskonnot ovat alkaneet tarkastella ja tulkita uudelleen traditioitaan ympäristökysymysten valossa, tuottaa kasvavalla tahdilla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta (Pesonen & Wickström 2018, 313) sekä laajemmalle yleisölle vaikuttaviksi tarkoitettuja kannanottoja. Uskonnollista environmentalismia tutkinut yhdysvaltalainen Roger S. Gottlieb (2006, 7) argumentoikin, että ympäristökriisin käsittelyssä tärkeintä uskonnoille on ollut mukautuminen poliittisiksi ja ekologisiksi aktivisteiksi. Useat uskonnolliset auktoriteetit, kuten esimerkiksi Paavi Franciscus ja ortodoksisen kirkon

patriarkka Bartholomew ovatkin kuuluisia viime vuosien kannanotoistaan ympäristön hyväksi¹.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tarkoituksena on tutkia uskonnollisten auktoriteettien, organisaatioiden sekä ekumeenisten kokousten julkaisemia julistuksia ja vetoamuksia tarkastelemalla niissä ilmeneviä arvoja, eettisiä ohjeita ja uskonnollisten toimijoiden roolia. Julistukset liittyvät YK:n järjestämään ilmastokokoukseen Glasgow:ssa 31.10-12.11.2021. Kahdeskymmeneskuudes ilmastonsuojelun konferenssi, Conference of Parties, lyhyemmin ja tästä eteenpäin viitattuna COP26, kokosi yhteen YK:n ilmastopöytäkirjan allekirjoittaneet maat keskustelemaan yhteisestä ilmastopolitiikasta sekä tavoitteista ilmastomuutoksen torjumiseksi. Esittelen COP26:n kontekstia tarkemmin seuraavassa luvussa.

Keskustelu ilmastomuutoksesta ja siihen osallistuvista toimijoista on kasvanut ja kiihtynyt viimeisten vuosien aikana valtavasti. Myös COP26 herätti suurta mediahuomiota ennen ja jälkeen kokouksen, minkä voi huomata muun muassa kasvavana määränä ilmastomuutosta vastustavia vetoamuksia ja julistuksia esimerkiksi juuri uskonnollisilta toimijoilta. Vaikka uskonnollisten vaikuttajien ja liikkeiden toimijuutta, arvoja ja normeja on tutkittu myös ilmastomuutokseen liittyvällä kentällä, tämän tutkimuksen rajaus keskittyy uskonnollisten toimijoiden tuoreimpiin julkaisuihin ja niissä välittyviin näkökulmiin.

Tutkimuskysymysten julistuksilla viitataan yhteentoista uskonnollisten toimijoiden julkaisemaan julistukseen tai vetoamukseen liittyen COP26 -kokoukseen, jotka muodostavat tutkimuksen aineiston. Vetoamukset on kirjoitettu poliittisille päättäjille, omalle yhteisölle

¹ Paavi Franciscus julkaisi kuuluisan kiertokirjeen *Laudato Si*:n vuonna 2015, jossa hän käsitteli katolista suhtautumista luontoon ja ilmastomuutokseen. Pohdiskelevassa tekstissä Franciscus määritteli arvoja, käsitteli kristinuskoa syytetystä ihmiskeskeisestä luontosuhteesta ja otti osaa ilmastomuutoksen vastaisen kehityksen ja elämäntyylin kehittämiseen. (Franciscus 2015, viitattu 5.6.2022).

Patriarkka Bartholomew tunnetaan myös nimellä ”Vihreä Patriarkka” (*The Green Patriarch*) ympäristön hyväksi ja ilmastomuutosta vastaan tekemästään työstä uransa aikana. Hän määritteli ympäristön tuhoamisen olevan syntiä 1990-luvun lopussa, jatkaen ilmastomuutoksen vastaista sanomaansa niin julkisten lausuntojen ja vetoamusten, kuin hänen aloitteestaan järjestettyjen konferenssien ja kokoontumisten muodossa. (Durante 2021, viitattu 5.6.2022).

sekä laajemmin koko ihmiskunnalle kestävämmän ilmastopoliitiikan sekä elintapojen puolesta. Julistusten kirjoittajat ovat suurimmaksi osaksi kristinuskon edustajia, mutta mukana on myös yksi islamilainen julistus sekä muutama moniuskontoinen tai sekulaarien edustajien kanssa yhteistyössä laadittu vetoamus. Aineisto, sen rajaukset sekä kerääminen esitellään tarkemmin luvussa 4.1.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia luontosuhteisiin tai kestäväan elämäntapaan liittyviä arvoja julistukset välittävät ja miten näitä arvoja perustellaan?
2. Millaista toimijuutta julistusten kirjoittajat rakentavat ympäristökysymysten kentällä ja suhteessa muihin julistuksissa esiin tuotuihin toimijoihin?

Päämääränä on siis tarkastella uskontojen luontoon, luonnon suojeluun ja ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen liittyviä arvoja, joita he julistuksissaan ilmaisevat. Arvojen tarkastelulla pyrin muodostamaan kuvaa siitä, mikä ympäristökysymyksissä nousee merkitykselliseksi ja välittämisen arvoiseksi uskonnollisille toimijoille poliittisessa kontekstissa.

Arvorakennelmien lisäksi minua kiinnostaa myös, miten ja millä, jos ollenkaan, arvoja on perusteltu julistuksissa.

Tutkimuskysymysten toinen osa keskittyy uskonnolliseen toimijuuteen ilmastonmuutoskentällä. Minua kiinnostaa, millaisena uskonnolliset tahot kokevat oman toimijuutensa poliittisen keskustelun ja ympäristötoiminnan kentällä, johon he ovat osallistuneet julkaisemalla vetoamuksensa. Pyrin tutkimaan vetoamuksissa käytetyn kielen ja ilmaisujen perusteella millaista toimijuutta he rakentavat ja ketä kaikkia rakennettu ja käsitetty toimijuus koskettaa. Lisäksi olen kiinnostunut tarkastelemaan kenelle tai mille muille mahdollisille tahoille vetoamuksissa on annettu toimijan asema. Pyrin tarkastelemaan missä suhteessa muut toimijat peilautuvat vetoamuksen kirjoittajien toimijuuteen.

1.3 Ympäristötietoisuus ja uskonnot ilmastonmuutoskeskustelussa

Useat tutkijat (Urry 2013, 36; Johnston 2013, 8–9; Pesonen & Kurenlahti 2020, 142–143; Pihkala 2014, 237) sijoittavat modernin ympäristötietoisuuden ja ilmastoaktiivisuuden alun 1960-luvulle, jolloin julkaistiin useita ilmastokriisiin liittyviä keskeisiä teoksia ja esseitä, ensimmäiset avaruudesta otetut kuvat maapallosta alkoivat levitä ja kansalaisaktivismi ympäristön puolesta alkoi nousta muun muassa hippiliikkeen myötä. Tietoisuus ympäristön ja luonnon resurssien rajallisuudesta juontaa kuitenkin kauemmas historiaan. Jo 1800-luvun puolivälissä herättiin metsäkadon ja väestönkasvun myötä luonnon resurssien rajallisuuteen, ajatus kasvihuonekaasuista esitettiin ennen 1900-lukua ja vuosisadan vaihteessa todistettiin fossiilisten polttoaineiden vaikutus ilmaston muutokselle. (Urry 2013, 37; Johnston 2013, 41–42.) 1800-luvun puolivälissä myös luonnon ja uskonnon suhdetta alettiin tarkastella Charles Darwinin evoluutioteorian julkaisemisen myötä. Evoluutioteorian valossa uskontoihin keskittyvän keskustelun ja tutkimuksen parissa katse suunnattiin alkuperäiskansojen uskontoihin motiivina löytää uskontojen alkuperäisin muoto, jona alettiin pitää luonnonuskontoja ja luonnon palvomaista. (Pesonen & Wickström 2018, 314.)

1900-luvulla maailmansotien aikaan kampanjoitiin laajasti vapaaehtoisen niukkuuden puolesta ja tuhlaamista vastaan. Maailmansotien jälkeen politiikka kuitenkin muuttui. Yhdysvaltojen ulkoministerin George C. Marshallin mukaan nimetyn Marshall-avun (The Marshall Plan) ohjelman tarkoituksena oli jälleenrakentaa Eurooppa ja nostaa länsimaat sodan raunioista nimenomaan kuluttamisen avulla. (Johnston 2013, 50–51.) Hiilituhlaavaisen elämänmallin muotoutuminen maailmansotien jälkeisinä vuosikymmeninä näkyi kuluttamisen sitomisena isänmaalliseksi teoksi talouden nostamisen nimissä. Halpa öljy sekä yksilöllisten liikkumismuotojen ja niitä tukevan infrastruktuurin rakentuminen loivat perustukset ylikuluttamisen kulttuurille siitä huolimatta, että tietoisuus ympäristön rajallisuudesta nousi samaan aikaan. (Johnston 2013, 9; Urry 2013, 62.)

Maailmanuskonnot haastettiin vastaamaan ympäristökysymyksiin vasta 1960-luvulla (Pesonen & Wickström 2018, 313). Uskontojen ja ympäristökeskustelun suhdetta on mahdotonta tarkastella mainitsematta Lynn White Juniorin vuonna 1967 kirjoittamaa esseitä *The Historical Roots of Our Ecological Crisis*, jossa hän argumentoi kristinuskon luomiskertomuksen sallineen luonnon hyväksikäytön, koska Raamatun mukaan Jumala on asettanut ihmisen hallitsemaan luomakuntaa ja näin ollen ihminen on muun luonnon

yläpuolella. Whiten mukaan kristinusko on siis osaltaan ihmiskeskeisen luontosuhteensa vuoksi syyppää ilmastokriisiin. White esitti ratkaisuksi tähän, että koska ilmasto-ongelmien juontuessa pohjimmiltaan uskonnoista, uskontojen tulisi joko uudelleenajotella vanhat traditionsa tai perustaa uusi uskonto, joka pelastaisi ihmiskunnan ekologiselta katastrofilta.

Vastaanotto Whiten teesiin kristinuskon syyllisyydestä käynnisti vuosikymmenten ajan jatkuneen akateemisen ja teologisen keskustelun, jonka puitteissa Whiten argumenttia on pyritty todistamaan tai kumoamaan. Käynnistyi uskontojen, erityisesti kristinuskon itsereflektion vuosikymmenet, jolloin kirkot pyrkivät kriittisesti tarkastelemaan traditoidensa ilmaisemia luontosuhteita ja ympäristöön liittyviä oppeja (Taylor 2010, 5–10). Länsimaisen ajattelun ja kristinuskon haitallisena pidettyjen vaikutusten myötä idän tai alkuperäiskansojen uskontojen ympäristöystävällisempänä nähdyt luontosuhteet ovat olleet korostetussa asemassa ympäristökeskustelussa. (Pihkala 2014, 234; Pesonen & Kurenlahti 2020, 143.) Kuten Darwinin evoluutioteorian jälkimainingeissa, Whiten teesien jälkeen on pyritty löytämään holistisempia ja ”parempia” uskonnon malleja kristinuskon ihmiskeskeiselle luontosuhteelle.

Whiten teesi on kuitenkin osoitettu äärimuodoissaan harhaanjohtaviksi ja hän itsekkin myöhemmin lievensi sitä (Pihkala 2014, 238). Myöhemmissä tutkimuksissa on todistettu, että uskonnollisen vakaumuksen vaikutukset voivat vaikuttaa molempiin suuntiin: positiivisesti vahvistaa kestävämpiä ympäristöeettisiä periaatteita, pehmentää muita ideologioita tai vastavuoroisesti vahvistaa negatiivisia korrelaatioita. Asenteet ja uskomukset muodostuvat niin monimuotoisesti, ettei uskonnollinen vakaumus välttämättä ole yksin vastuussa tietynlaisista ilmastoasenteista tai -uskomuksista. (Jenkins, Berry & Kreider 2018.)

Whiten ansioina voidaankin nykyään nähdä maailmankatsomusten ja arvojen merkityksen nostaminen ympäristökeskustelun keskiöön (Pihkala 2014, 238.) Uskontoperinteiden parissa näkökulmat kääntyivät takaisin traditoiden perusideoihin ihmisen ja luonnon suhteesta, ja ne ovat pyrkineet uudelleentulkitsemaan pyhien tekstien merkityksiä luontoetiikan näkökulmasta (Pesonen & Kurenlahti 2020, 143; Taylor 2010, 10). Uskonnollisten yhteisöjen oma ympäristöaktivismi alkoi kehittyä 1960–1970- lukujen vaihteessa Whiten teesin jälkimainingeissa ja yhteisöt alkoivat tuottaa kiihtyvällä vauhdilla ympäristökriisiin liittyvää kirjallisuutta sekä jäsenistölle suunnattuja käytännön ohjeita ympäristöystävällisempään toimintaan (Pesonen & Wickström 2018, 313).

Viimeisinä vuosikymmeninä tapahtunut ympäristötietoisuuden nousu on näkynyt myös uskontojen toiminnassa muun muassa niiden julkaisemien ympäristökannanottojen aaltona. Ympäristökriisi on yhtä lailla uskonnoille yksi suurimmista ajankohtaisista kysymyksistä, jonka myötä lähes kaikki kirkot ja maailmanuskonnot ovat tähän päivään mennessä ottaneet jonkinlaista kantaa ekoteologiaan ja ympäristöetiikkaan. (Pihkala 2014, 247.)

Ensimmäiset uskonnollisten traditioiden viralliset ilmastonmuutokseen vastaavat julistukset ja lausunnot juontuvat vuonna 1986 Assisiin WWF:n ja Prinssi Philipin koolle kutsumasta kokouksesta, johon osallistuivat uskonnolliset auktoriteetit viidestä maailmanuskonnosta: buddhalaisuudesta, kristinuskosta, islamista, juutalaisuudesta sekä hindulaisuudesta. Kokouksen tarkoituksena oli keskustella, miten uskonnot voisivat ja miten niiden pitäisi auttaa ympäristön suojelussa. Lähes vuosikymmen myöhemmin, vuonna 1995, Alliance of Religions and Conservation -järjestön perustamisen yhteydessä julkaistiin kirja *Faith in Conservation*. Tässä teoksessa Assisin kokoukseen osallistuneiden uskontojen viimeistellyt lausunnot sekä kuuden muun uskonnollisen tradition ilmastonmuutokseen vastaavat julistukset oli koottu yhteen ja jotka julkaistiin yhdessä ensimmäistä kertaa. (ARC: The Assisi Declarations, 1986).

Poliittisella kentällä myös aiemmat COP-kokoukset ovat vastaanottaneet lausuntoja ja julistuksia uskonnollisilta yhteisöiltä. Vuoden 2015 Pariisissa järjestetyn ilmastokokouksen tienoilla Paavi Fransiscus julkaisi kuuluisaksi muodostuneen kiertokirjeen *Laudato Sí:n*, jossa hän ottaa kantaa ilmastonmuutoksen haasteisiin, kristinuskon moraaliin ja oppeihin liittyen ilmastonmuutokseen sekä osoittaa epäilynsä hiilipäästöjen vaihtopolitiikan ja teknologisten ratkaisujen hyödyllisyydestä. *Laudato Sí* ja Pariisin ilmastokokous innoittivat myös islamilaisen, juutalaisen, buddhalaisen ja hindulaisen yhteisön päivittämään ilmastonmuutoslausuntonsa ja ottamaan kantaa kansainväliseen politiikkaan rohkaisemalla Pariisin ilmastokokoukseen osallistujia kuulemaan uskonnollisten yhteisöjen nostamat huolet. (Jenkins, Berry & Kreider, 2018; Franciscus 2015.)

1.4 COP26

31.10-13.11.2021 Glasgowssa järjestettiin Yhdistyneiden kansakuntien kahdeskymmeneskuudes kansainvälinen ilmastokokous. Ilmastokokouksen juuret pohjautuvat

lähes 30 vuotta sitten YK:n järjestämään ensimmäiseen maailmanlaajuiseen ilmastomuutosta käsittelevään konferenssiin, jossa maailman johtajia ja heidän edustamiaan valtioitaan kehoitettiin liittymään globaaliin ilmastopöytäkirjaan kasvihuonepäästöjen vähentämiseksi. Sopimuksen allekirjoittaneet maat ovat siitä lähtien kokoontuneet ilmastokysymysten haasteiden ja edistysaskeleiden ääreen vuosittain. Covid19-viruksen aiheuttaman globaalin pandemian vuoksi kuitenkin vuoden 2020 ilmastokokous, jota Italian oli määrä isännöidä, jätettiin järjestämättä. Tästä syystä Iso-Britannia ja Italia toimivat yhteisjärjestäjinä vuoden 2021 konferenssissa, jota tässä gradussa tarkastellaan. COP26 -kokoukseen osallistui yhteensä 197 osapuolta. (Eurooppa-neuvosto, COP26-ilmastokokous.)

COP26 -kokouksen päätavoitteina oli sitoutua kunnianhimoisempiin tavoitteisiin kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä. Tavoite liittyy maapallon lämpötilan nousuun, jota on pyritty ilmastopöytäkirjoilla rajoittamaan, kuitenkin siinä vielä onnistumatta. Paras tapa välttää ja pelastua ilmastomuutoksen vaarallisimmilta vaikutuksilta on tutkijoiden mukaan rajoittaa ilmaston globaali lämpeneminen 1,5 asteeseen. Ilmastomuutoksen vaikutukset ja ilmaston lämpeneminen näkyvät äärimmäisinä sääilmiöinä, kuten lämpöaaltoina, tulvina, metsäpaloina ja sademäärien jakautumisena. Muutokset ovat globaaleja, yhä tiheämmin toistuvia ja joissakin tapauksissa pysyviä. (UN Climate Conference UK2021: COP26 goals.)

Toisena päätavoitteena kokouksessa oli keskustella toimenpiteistä ilmastomuutoksen väistämättömiin vaikutuksiin sopeutumiseksi. Tätä asialista täsmentää pyrkimyksillä löytää tapoja suojella ja korjata vahingoittuneita ekosysteemejä. Lisäksi tavoitteena oli rakentaa puolustusmekanismeja, varoitussysteemejä sekä joustavaa infrastruktuuria ja agrikulttuuria, jotta voitaisiin turvata ihmisten kotien, elannon ja elämän perusedellytykset kaikkialla maailmassa. (UN Climate Conference UK2021: COP26 goals.)

Kolmantena päätavoitteena oli lisätä kehitysmailla tarjottavaa ilmastotoimien rahoitusta. Ilmasto- ja ilmastorahoitus linkitettiin erityisesti edellisen kahden tavoitteen saavuttamiseksi. Tarkoituksena on täyttää globaali sitoumus teollisuusmailta mobilisoida 100 miljardia Yhdysvaltain dollaria (euroissa n. 91 miljardia) vuosittain vuoteen 2025 asti kehitysmaiden ilmastomuutosten vaikutusten käsittelemisen auttamiseksi. (UN Climate Conference UK2021: COP26 goals.)

Lisäksi kokouksen tavoitteisiin kuului Pariisin sopimuksen ja sääntökirjan viimeistely, jossa eritellään yksityiskohtaisemmin Pariisin sopimuksen säännöt käytännön tasolla. Pariisin ilmastopimus viittaa Pariisissa vuonna 2015 järjestettyyn ilmastokokoukseen (COP21), jossa saatiin aikaan uusi globaali oikeudellisesti sitova ilmastopimus rajoittaa lämpötilan maailmanlaajuinen nousu alle 2 celsiusasteeseen, ideaalitavoitteena kuitenkin edelleen vain 1,5 celsiusastetta. (UN Climate Conference UK2021: COP26 goals.; Eurooppa-neuvosto, COP26-ilmastokokous.)

YK:n ilmastokokouksien ollessa ensisijaisesti valtioiden välisiä konferensseja yhteisten poliittisten sopimuksien ja suuntaviivojen löytämiseksi viralliset uskonnolliset tahot ja edustajat ovat kutsuttuina tarkkailijan statuksella tapahtumaan. Myös Vatikaanin edustajat, COP26-kokouksessa Paavi Fransiscuksen sijasta paikalla ollut Vatikaanin sihteeri Pietro Parolin ja kuusi muuta Pyhän Istuimen edustajaa, on kirjattu osallistujalistaan tarkkailijavaltioiden alle. YK:n julkaisema lopullinen osallistujalista² ei valitettavasti listaa kuin konferenssin viralliset valtiolliset osallistujat, mutta ennen kokousta julkaistusta kutsuvieraslistasta³ jossa on kirjattuna alustavasti osallistumisestaan ilmoittautuneet, käy ilmi, että kokoukseen on ollut osallistumassa useita uskonnollisia organisaatioita ja instituutioita. Ilmoittautuneiden joukossa on niin valtiollisia kuin globaalejakin organisaatioita kristinuskon, islamin, buddhalaisuuden, juutalaisuuden ja baha'in uskontoperinteistä, sekä monia ekumeenisia ja interuskonnollisia ryhmiä.

Alla olevista YK:n viimeistellyistä osallistujaraportin taulukoista (kuvat 1 & 2) ilmenee osallistujien rakenne ja osallistujamäärät. Ensimmäinen taulukko kuvaa ilmastokokoukseen osallistuneiden osapuolten, tarkkailijavaltioiden, tarkkailijaorganisaatioiden ja median osallistujamäärät sen mukaan, kuinka monelle on paikan päällä myönnetty fyysinen osallistujapassi. Taulukko kaksi ilmaisee muiden osallistujien sekä henkilökunnan lopulliset määrät. COP26 oli globaalista pandemiatilanteesta huolimatta YK:n ilmastokokouksien historian suurin 38 457 ihmisen osanottajamäärällä (McSweeney 2021).

² United Nations Framework Convention on Climate Change: List of Participants 23.11.2021. Viitattu 11.3.2022

³ United Nations Framework Convention on Climate Change. Provisional list of registered participants. Viitattu 11.3.2022

Table 1
Participation statistics

	<i>States/organizations</i>	<i>Participants</i>
Parties	194	9 742
Observer States	1	7
Total Parties + observer States	195	9 749
United Nations Secretariat units and bodies	31	361
United Nations specialized agencies and related organizations	21	369
Intergovernmental organizations	75	741
Non-governmental organizations	1 598	9 529
Total observer organizations	1 725	11 000
Media ^a	1 089	2 602
Total participation	3 009	23 351

^a Not included in the list of participants.

Kuva 1: COP-26-kokouksen osallistujat myönnettyjen osallistujapassien määrän mukaan.

Table 2
Additional badges

<i>Badge type</i>	<i>Number of badges issued</i>
Party overflow	6 225
Global Climate Action and Momentum for Change	925
Staff (technical, local, security and secretariat)	6 232
Other (temporary and host country)	1 724
Total	15 106

Note: The recipients of these badges are not included in the list of participants.

Kuva 2: COP26-kokouksen henkilökunnan määrä ja muut osallistujat.

2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimusaukko

Niin uskonnon ja ilmastonmuutoksen suhteista, kuin uskontojen ympäristöetiikasta on nykyään paljon kirjallisuutta ja ansioitunutta tutkimusta. Tälle tutkimukselle merkityksellisimmän kentän muodostaa uskonnollisen ympäristöetiikan, ekoteologian, uskonnon ja ympäristön suhteen sekä arvojen ja toimijuuden tutkimukset. Tutkimusta ja keskustelua on käyty niin kansainvälisellä, kuin kotimaisellakin kentällä.

Uskonnollisen environmentalismin ja ympäristöetiikan teemoihin erikoistunut yhdysvaltalainen filosofian professori Roger S. Gottlieb on tuottanut mittavan määrän julkaisuja, jotka keskittyvät avaamaan uskontoja ja henkisyyttä ilmastokriisin aikakaudella, uskonnon roolia yhteiskunnissa ja politiikassa sekä ympäristöön liittyviä moraalisia käsityksiä. Omien artikkeleiden ja kirjojen lisäksi Gottlieb on toimittanut useita artikkelikokoelmia, muun muassa teoksen *The Oxford Handbook of Religion and Ecology* (2006), joka on toiminut yhtenä tämän tutkimuksen tärkeimpänä taustateoksena.

Englantilainen ihmismaantieteen professori Mike Hulme (2017) on kirjoittanut ilmastonmuutoksesta ja kulttuurin suhteesta käsitellen useasti myös uskontojen merkitystä ilmastonmuutoskentällä. Hulme painottaa julkaisuissaan ilmastonmuutoksen kulttuurisen ja ihmislähtöisen näkökulman tärkeyttä ilmastonmuutoksen ymmärtämisessä. Maantieteilijän näkökulmasta huolimatta hän argumentoi muun muassa uskontojen olevan tarpeellisessa sekä välttämättömässä asemassa ilmastonmuutoksen vastaisen toiminnan ja ratkaisuehdotusten suhteen. Erityisesti teoksessa *Why We Disagree about Climate Change* (2009) Hulme tarkastelee muun muassa uskomisen yhteyttä ympäristöasenteiden ja -toiminnan taustalla, sekä uskonnollisten liikkeiden suhdetta niihin.

Ekoteologiasta kansainvälisessä kontekstissa on kirjoittanut yhdysvaltalainen etiikan professori Willis Jenkins. Jenkins on kirjoittanut ekoteologiasta muun muassa palkitun teoksen *Ecologies of Grace: Environmental Ethics & Christian Theology* (2008), jota olen käyttänyt erityisesti syventyessäni kristilliseen ympäristöetiikkaan ja ekoteologian kontekstiin. Ekoteologian lisäksi hän on tutkinut myös ympäristöetiikkaa, pääsääntöisesti juuri uskonnon ja ilmastonmuutoksen näkökulmista.

Suomen kontekstissa sekä kristilliseen, että islamilaiseen ekoteologiaan on keskittynyt Åbo Akademin Laura Wickström. Tässä työssä tukeudun erityisesti islamin ekoteologian avaamiseen Wickströmin avulla (Wickström, 2022). Suomessa uskontotieteellistä tutkimusta ekoteologian teemoista on tehnyt myös teologi Panu Pihkala (2014) Helsingin yliopistosta, joka pohjustaa tässä tutkimuksessa erityisesti tilanhoitajaetiikan ymmärrystä. Pihkala on keskittynyt ympäristöteeman ympärillä ekoteologian lisäksi ilmastonmuutokseen liittyviin tunteisiin ja niiden asettamiin haasteisiin sekä mahdollisuuksiin kirkon sekä kasvatuksen kontekstissa.

Suomalaisen uskontoekologisen tutkimuksen kentälle sijoittuu myös yliopistolehtori Heikki Pesonen Helsingin teologisesta tiedekunnasta. Pesosen näkökulma on ollut ensisijaisesti uskontososiologinen ja keskittynyt lähinnä kristilliseen ympäristöajatteluun ja toimintaan ympäristöaktivismin kentällä. Hänen väitöskirjansa *Vihertyvä kirkko* (2004) on ensimmäinen laajempi suomalainen uskontososiologinen ympäristötutkimus. Pesosen väitöskirja on taustoittanut tämän tutkimuksen näkökulmia ja ymmärrystä institutionalisoitujen kirkkojen ympäristötoiminnasta erityisesti niiden julkaisujen ja viestinnän tasolla.

Pesosen lisäksi toimijuudesta yhteydessä uskontotieteellisellä kentällä kansainvälisesti merkittävä nimi on muun muassa Saba Mahmood, joka tunnetaan parhaiten etnografisesta työstään islamin, feminismin, politiikan ja sekulaarin länsimaalaisen näkökulman kriittisen tarkastelun parissa. Nämä kaikki yhdistyvät hänen läpimurtokirjassaan *Politics of Piety: The Islamic Revival and the Feminist Subject* (2005), jossa hän tutkii ja analysoi naisten toimijuutta, hurskautta ja islamilaista moraalinormistoa Egyptin Kairossa islamilaisessa salafismin liikkeessä. Mahmoodin tutkimustyö ja näkökulmat edustavat feminististä toimijuuden tutkimusta uskontotieteellisellä ja antropologisella otteella. Vaikka tässä tutkimuksessa en juuri nojaakaan Mahmoodin tutkimukseen, hänen työnsä kulttuurin ja yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien ja rajoitteiden reunaehdoista toimijuuden muodostumisessa on ohjannut tapaani tarkastella toimijuuden kontekstia uskonnollisen tradition ja poliittisen kentän ristipaineissa.

Uskontotieteen tai teologian näkökulmasta julkaistuja pro-graduista uskontojen ja ilmastonmuutoksen suhteesta on tehty vain muutama. Piia Ryttilä (2015) Helsingin yliopiston teologisesta tiedekunnasta on tutkinut gradussaan ekoteologisia julkaisuja pyrkimyksenä selventää niiden tulevaisuuteen liittyviä näkemyksiä ja toimijuuden konsepteja

ilmastonmuutoksen keskellä. Sanna Sallinen (2020) Itä-Suomen yliopistosta uskontotieteen oppiaineesta on puolestaan tutkinut eri uskontokuntien vaikutuspyrkimyksiä ilmastonmuutossuhtautumiseen. Sallisen aineistot koostuvat myös ilmastonmuutokseen liittyvistä uskonnollisten toimijoiden julistuksista ja lausunnoista, mutta näkökulma ja tavoitteet keskittyvät tarkastelemaan uskontojen tapaa argumentoida ja vaikuttaa.

Tutkimusasetelmani keskittyessä ympäristöarvoihin työni kiinnittyy olennaisesti myös ympäristöetiikan ja -arvojen kentälle. Arvotutkimusta on tehty lukemattomien alojen ja tutkijoiden toimesta ja sillä on pitkä historia. Tämän tutkimuksen osalta ympäristöfilosofiaan, etiikkaan ja bioetiikkaan erikoistuneen filosofian yliopistolehtorin Markku Oksasen teos *Ympäristöetiikan perusteet Luonne, historia ja käsitteet* (2012) sekä hänen ja Arto Haapalan toimittama artikkelikokoelma *Arvot ja luonnon arvottaminen* (2000) ovat toimineet tärkeimpinä teoksina ympäristöarvojen muodostumisen ymmärtämisessä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää COP26 -kokouksen uskonnollisten toimijoiden julkaisemia vetoamuksia ja niissä esitettyjä arvoja ja perusteluja uskonnollisten toimijoiden roolille. Vaikka uskontojen luontosuhteita, ekoteologiaa ja arvoja on tutkittu niin kansainvälisesti kuin kotimaisessa kontekstissakin, oma tutkimukseni tarjoaa ajankohtaisen ja tuoreen näkökulman aiheeseen. En ole löytänyt yhtäkään tutkimusta tai artikkelia COP26-kokoukseen liittyvistä vetoamuksista uskontojen näkökulmasta, mikä tarjoaa oivan tutkimusaukon uskonnollisten liikkeiden ja ympäristökysymysten kentällä.

Tarkoituksena on ajankohtaisen ja viimeisimpien vetoamusten tutkimisen lisäksi tarjota uusia näkökulmia katsomusaineiden ympäristökasvatuksen tunneille. Ajankohtainen tieto ja tutkimus uskontojen osallistumisesta maailmanpoliittisiin kysymyksiin sekä niiden välittämät käsitykset, arvot ja ympäristöeettiset normit tarjoavat oleellisia sisältöjä katsomusaineiden opetukseen. Lukion uskonnon opetuksen opetussuunnitelmaan kirjatuiissa tavoitteissa ympäristöosaamisen tukemista pyritään takaamaan lisäämällä ymmärrystä uskontojen ja katsomusten eettisten arvojärjestelmien merkitystä ja roolia ekologisesti kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa. Opetuksen tavoitteissa painottuu myös kulttuurinen lukutaito, dialogisuuteen oppiminen ja ajankohtaiset kysymykset. (Opetushallitus 2019, 296-298.)

3 Teorettinen viitekehys

3.1 Uskontoekologia ja ekoteologia

Laajemman teoreettisen viitekehysten tälle tutkimukselle asettaa uskontoekologia. Uskontoekologia on osa uskontotieteellistä tutkimusta, jonka tarkoituksena on tutkia uskontojen ja luonnonympäristöjen keskistä vuorovaikutussuhdetta (Pesonen & Kurenlahti 2020, 145). Uskontoekologia juontaa juurensa 1960-luvun jälkeisille vuosikymmenille. Yhteiskuntaa, luontosuhteita, kulttuuria ja ihmismieltä alettiin selittää luomalla rationalisoituja teoreettisia kehyksiä yhteiskunnasta ja luonnosta. Uskontoekologian alkuvaiheessa tutkijat keskittyivät luonnonläheisten yhteisöjen tutkimiseen ja uskontoekologia oli ensisijaisesti luonnontieteellisesti orientoitunutta. (Mononen 2020, 1–2; Pesonen & Wikström 2018, 320.)

Uskontoekologian isänä pidetään ruotsalaista uskontohistorioitsijaa ja antropologia Åke Hultkranzia, joka käsitti uskontoekologian ensisijaisesti metodina, jonka avulla hän pystyi tyypittelemään ja rajaamaan kategorioita uskonnollisille ilmiöille. Uskontoekologialle keskeisinä tutkijoina on pidetty myös Roy A. Rappaportia ja Marvin Harrisia. Rappaport keskittyi rituaaleihin ja ”ihmisen ekologiaan”; kulttuurin ja ympäristön erottamattomaan vuorovaikutussuhteeseen. Harris pyrki todistamaan uskomusten ja rituaalien juontuvan tutkittavan yhteisön ekologisista tai ekonomisista resursseista, minkä perusteella uskonnot ja kulttuuri ovat kehittyneet toteuttamaan inhimillistä tehtävää vastata ympäristön ja evoluution haasteisiin. (Mononen 2020, 3–6; Pesonen & Wikström 2018, 319.)

Perinteisesti uskontoekologia on keskittynyt juuri uskonnon ja ympäristön vuorovaikutussuhteen kahteen suuntaan: miten ympäröivä luonto tai olosuhteet vaikuttavat uskonnon rakentumiseen ja toisaalta, miten uskontoperinteet liittyvät luonnon tasapainon ylläpitämiseen tai pyrkimykseen kontrolloida elinympäristöä. Ilmastonmuutoksen noustua yhä vahvemmin globaaliksi poliittiseksi kysymykseksi uskontoekologia on alkanut tutkimaan myös uskontoperinteiden reaktioita kasvaviin ympäristöongelmiin. (Pesonen & Kurenlahti 2020, 145.)

Oma tutkimukseni sijoittuu juuri tämän uusimman uskontoekologian suuntauksen piiriin. Uskontoekologian kentällä käytävä keskustelu ja tutkimus uskontoperinteiden reaktioista ja

tavoista vastata ajankohtaiseen ympäristöhuoleen ja -ongelmiin linkittyä tämän tutkimuksen ydinkysymyksiin. Uskontoekologinen tutkimusperinne ja esimerkiksi Rappaportin ja Harrisin tutkimusten perintö ihmisen, kulttuurin ja luonnon vuorovaikutussuhteista luo pohjan sen tarkastelulle, miten ja miksi uskonnot ovat kasvavissa määrin osallistuneet kansainväliseen politiikkaan ympäristökysymysten yhteydessä. Uskonnot eivät sijaitse erillään muusta kulttuurisesta ja ajallisesta kontekstista, joten niiden on osallistuttava ja vastattava ympäristön haasteisiin selviytyäkseen, kuten Harris argumentoi (Mononen 2020, 3–6).

Uskontoekologian lisäksi tutkimusaineiston uskonnollisten toimijoiden ollessa pääsääntöisesti kristillisen tradition edustajia tutkimukseni kytkeytyy myös ekoteologiaan. Myös ekoteologian tutkimus sijoittuu uskontoekologian kentälle. Ekoteologialla erityisesti nykyään tarkoitetaan 1900-luvun loppupuolella käynnistynyttä ja ilmastonmuutoksen kontekstissa tapahtuvaa kristillistä luontoon liittyvää pohdintaa. Laajemmin määriteltynä kyse on kuitenkin keskeisistä ja ajattomista teologisista kysymyksistä; millaisena luonnon arvo nähdään ja millaisen mallin ihmisen suhteesta luontoon uskonnolliset traditiot esittävät? (Pihkala 2014, 233.) Ekoteologia siis keskittyy uskontojen sisäisiin tulkintoihin luonnon, uskon ja oppien suhteesta, kun taas uskontoekologia tarjoaa laajemman tieteellisen kehyksen, jonka raamien avulla ekoteologioita voidaan tutkia.

Kristillisessä ekoteologiassa yksi keskeisimmistä aiheista, johon aiemmin esitelty Whiten teesi perustuu, on Raamatun luomiskertomuksen tulkinta, johon viitataan tilanhoitajaetiikan termillä. Tilanhoitajuudella tarkoitetaan tulkintaa, jonka mukaan Jumala on asettanut luonnon ihmisen hallittavaksi. Ekoteologioiden näkemykset ovat jakautuneet tilanhoitajaetiikan tulkinnasta ja merkityksestä ympäristöajattelulle vaihtelevaan sijaishoitajan vastuun ja luonnon itseisarvon korostamisesta toiseen ääripäähän ihmiskeskiseen luonnon hallintavallan, luonnon näkemisen pelkkänä resurssina ja ”luonnon herruuden” argumentteihin. (Pihkala 2014, 239–240.)

Ekoteologia ei kuitenkaan voi toimia koko tutkimuksen kattavana teoreettisena kehyksenä, koska kaikki tutkimani julistukset eivät ole yksinomaan kristillisiä. Yksi julistuksista on islamilainen ja osa ekumeenisia eri kirkkokuntien sekä sekulaarien toimijoiden yhteisvetoomuksia. Ekoteologia kytkeytyy kuitenkin olennaisesti ympäristökeskustelussa käytettyihin argumentteihin uskonnon vaikutuksista ja merkityksestä ilmastonmuutokseen, joten koin tarpeelliseksi nostaa sen tarkasteluun avaamaan aineiston lähtökohtia.

Islamilainen ekoteologia perustuu Koraaniin ja profeetta Muhammedin esimerkkiin. Peruspilareina ovat näkemys siitä, että ihminen ja ympäristö ovat Jumalan luomia ja näin ollen Allahin omistuksessa. Ihmisen asema luomakunnan hierarkiassa on samankaltainen kuin kristinuskossa; kaikki maan päällä on ihmisen palveluksessa, mutta perimmäinen omistajuus kuuluu yksinomaan Jumalalle. Ihminen on maanpäällinen varahallitsija tai sijainen, joka on tilivelvollinen luonnon huolehtimisesta. Islamissa vastuu ja velvollisuus korostuvat ennen hallintaoikeutta ja yksittäisen ihmisen hyötyä luontosuhteissa. (Wickström, 2022; Sakaranaho 1999, 38, 45.)

Tärkeä luonnollinen periaate Koraanissa on tasapainoon pyrkiminen. Periaate näkyy käytännön ympäristöetiikassa; ylikulutus, tuhlaaminen ja hamstraus ovat kiellettyjä. Shariassa, islamin traditiossa muodostetuissa lakiteksteissä, painotetaan lisäksi käytännön luonnon hallinnan ja käytön periaatteissa luonnon yhteisomistajuutta, jossa luonnonvaroista hyötyminen kuuluu kaikille, tulevaisuuden sukupolvia unohtamatta. (Wickström, 2022.) Islamilainen luontoetiikka perustuu siis Koraaniin kirjattuun Allahin ilmoitukseen, jonka kulmakivinä ovat vastuu, ihmisestä riippumaton itseisarvo ja kunnioitus. Luonto on Allahin luoma ja omistama, johon ihmisellä on vastuuseen perustuva käyttöoikeus. Sitä tulee käyttää kohtuudella, parhaalla mahdollisella tavalla ihmisten ja luonnon tarpeet huomioiden ja seuraavat sukupolvet mielessä pitäen. (Sakaranaho 1999, 47.)

Uskontojen ekoteologisen ulottuvuuden ymmärtäminen on tärkeää erityisesti toiminnan arvioimisen yhteydessä ja pyrkiessä ymmärtämään perusteluja, asenteita, motiiveja sekä arvoja uskontojen ympäristötoiminnan taustalla. Tässä tutkimuksessa ekoteologisten tulkintojen taustoittaminen tukee sitä ymmärrystä, jonka valossa vetoamuksissa ilmaistua toimijuutta voidaan analysoida ja tulkita. Kristinuskon tilanhoitajaetiikka sekä islamin luonnollinen periaate täydentävät uskonnollisina eettisinä normeina sekulaareja toimijuuden teorioita, joita ilman toimijuuden analyysi jäisi auttamatta vajavaiseksi. Tilanhoitajuus avaa näkökulmia eettisenä ohjeena myös arvoihin ja erityisesti siihen, mihin arvoja pohjataan. Ekoteologia ja uskontoekologinen tutkimus ovat ennen kaikkea näkökulmaa ja tarkastelutapaa ohjaavia taustateorioita. Varsinaiisiin tutkimuskysymyksiin ja analyysiin pureudun arvojen ja toimijuuden käsitteillä.

3.2 Arvot ja ympäristöetiikka

Filosofi Immanuel Kantin mukaan havaittavien luonnonoloiden ja prosessien arvottaminen ja luokittelu kuuluvat olennaisesti ihmisen perusluonteeseen (Oksanen 2000, 9). Arvot ovat ihmisen käyttäytymisen taustalla toimivia perimmäisiä ihanteita tai tavoitteita, jotka ohjaavat päämääriä ja toimintaa. Toiminnan ei välttämättä tarvitse edes olla tietoista, jotta arvoilla olisi siihen osuutta. (Pietarinen 2000, 40.) Ihmiset voivat siis olla tietoisia omista arvoistaan, muodostaa ja kehittää niitä omien tavoitteidensa mukaan, mutta arvot voivat rakentua myös huomaamatta elämänkokemusten ja ympäristön vaikutuksen myötä.

Aristoteleen ajatteluun perustuen arvojen tarkastelu on vakiintunut niiden jakamiseen itseis- ja välinearvoihin. Itseisarvolla tarkoitetaan, että kohde on arvokas sen itsensä vuoksi ilman muiden sille antamaa arvoa. Hyvä esimerkki itseisarvosta on muun muassa YK:n ihmisoikeusjulistuksessa määritelty jokaiselle ihmiselle kuuluva tasavertainen ja peruuttamaton ihmisarvo. Välinearvo puolestaan viittaa kohteisiin, joista tekee arvokkaan joku sen ominaisuus, jonka avulla voidaan saavuttaa jotain muuta. Esimerkiksi rahaa arvostetaan usein sen takia, että sillä voidaan hankkia jotain muuta arvossa pidettyä. (Oksanen 2000, 11; Pietarinen 2000, 41.)

Ympäristöetiikassa on pitkään keskusteltu, onko luonto itsessään arvokas, vai voiko sillä olla vain välinearvoa. Ihminen on olennainen osa luontoa, mutta luonto toisaalta myös tuottaa ihmisten selviytymisen ja kukoistamisen kannalta tärkeitä asioita, jolloin se auttamatta samalla palvelee välinearvolle tyypillisesti ihmisten määrittelemiä muita arvoja. Perinteisen filosofian mukaan luonto vaatii arvottajan, tietoisin ihmisen, joka määrittelee ja tekee luonnon arvokkaaksi. Viime aikoina on kuitenkin noussut toinen käsitys luonnon arvoista; objektiivinen näkemys, jonka mukaan luonnolla on ihmisistä riippumaton itseisarvo. (Pietarinen 2000, 38; Purjo 2014, 102–103.)

Luontoarvojen määritelmässä arvot on tavattu itseis- ja välinearvojen lisäksi jakaa vielä niiden muodostumisen periaatteen mukaan ihmiskeskeisiin ja luontokeskeisiin arvoihin. Ihmiskeskeisissä, eli antroposentrisissä arvoissa luonnon arvottajana toimii ihminen, ja luonnon arvokkuus perustuu siihen, että se on jollain tapaa hyödyllinen tai merkityksellinen ihmiselle. Luontokeskeiset, eli biosentriset arvot kiinnittyvät enemmän objektiiviseen näkemykseen ja luonnon itseisarvoon; luonnon järjestelmiä arvostetaan niiden itsensä vuoksi

ilman ulkoista arvottajaa; ihmisen kokemuksilla tai asenteilla ei siis ole vaikutusta luonnon arvokkuudelle. (Pietarinen 2000, 43–45.)

Uskontojen ympäristöetiikassa ja uskonnollisia arvoja tarkastellessa puhutaan antroposentristen ja biosentristen arvojen lisäksi vielä teosentrististä arvoista. Näillä viitataan arvoihin, jotka perustuvat jonkin supranormaalin olennon, kuten jumalan, tahtoon. Esimerkiksi kristinuskon kymmenen käskyä tai Islamin pyhissä teksteissä ilmaistu Allahin sana asettavat eettisen ytimen traditiolle, josta uskonnollisten liikkeiden arvopohjat rakentuvat. Arvottajana toimii tällöin ihmistä korkeampi auktoriteetti ja esimerkiksi luonnon arvokkuutta voidaan perustella sen kautta, että jumala on luonut maailman ja sen olennot. Tämän aineiston kannalta keskeiset teosentriset käsitykset luonnon arvoista kytkeytyvät kristinuskon ja islamin ekoteologioihin, joita on avattu edellisessä luvussa.

Ympäristöetiikassa ja julkisessa keskustelussa luonnon arvottamisen ongelmat yleensä kulminoituvat kuitenkin juuri ihmis- ja luontokeskeisen näkökulman vastakkainasetteluun; voiko luonnolla olla muuta arvoa, kuin se, joka liittyy luonnon objektien kykyyn tyydyttää halujamme? Kysymys on erityisen ajankohtainen nykyisessä maailmassa. Modernin taloustieteen ja rahatalouden kehittyessä arvoa on alettu mitata rahassa, minkä myötä myös luonnon objektit ovat saaneet hinnan ja luonnon arvot on nähty välinearvoille tyypillisesti vain hyödyn kautta (Oksanen 2000, 12–13.)

Oksanen myöhemmässä tuotannossaan kuitenkin huomauttaa, että ihmisten ympäristöarvostukset näkyvät huonosti taloudellisilla markkinoilla, vaikka niiden kautta on pyritty erityisesti taloustieteessä tutkimaan luontoarvoja rahalla annettavan arvon kautta. Monilla luonnon kohteilla ei ole, eikä niille välttämättä haluta antaa, rahallista arvoa ollenkaan. Rahassa arvostusten mittaaminen on myös hankalaa, koska ihmisten arvot ja kulutuskäyttäytyminen voivat olla vahvasti ristiriidassa. Arvot eivät näin ollen aina välttämättä näy tekoina. (Oksanen 2012, 97.)

Filosofian tohtori Timo Purjo muistuttaakin, että ympäristöetiikan perustavanlaatuinen paradoksi on siinä, että vaikka yksilö kunnioittaisi luontoa itseisarvona, kulttuurin aineellisen olemassaolon ehtona voi olla luonnon paikoin voimakaskin hyödyntäminen. Ratkaisuksi tähän ristiriitaan hän ehdottaa, että ihmisen tulisi tämän vuoksi olla eettisesti ekologinen ja

etsiä sellaisia ratkaisuja, jotka edistävät sekä ihmisen, että luonnon kestäväää hyvinvointia. (Purjo 2014, 103–106.)

Tästä syystä arvojen tarkasteleminen on ensisijaisen tärkeää ympäristötoiminnan ymmärtämiseksi. Arvot toisaalta näkyvät vastavuoroisesti jo toiminnassa, koska vasta ryhtyessään toimintaan yksilö muuttaa sitä vallitsevaa asiantilaa, jota arvoasetelmissa yritetään löytää (Purjo 2014, 62). Myös uskonnolliset traditiot, kuten kristinusko ja islam ovat pyrkineet refleктоimaan ja muuttamaan tulkintojaan ihmisen ja luonnon suhteista korostamalla luonnon pyhyyttä jumalan luomakuntana, jota ihmisten tulisi kunnioittaa ja hoitaa kestävästi sen teosentrisiin arvoihin perustuen. Tämän perusteella jo itse tutkimuksessani aineistona käytettävät julistukset pelkkänä tekona ilmentävät arvoa luonnon suojelemisen puolesta toiminnan taustalla.

Tässä tutkimuksessa arvoilla siis viitataan ensisijaisesti niihin periaatteisiin, motiiveihin ja merkitykselliseksi koettuihin asioihin, joille julistuksissa annetaan arvoa ja nostetaan esille. Tarkastelen aineistosta kestävämpään elämiseen ja ympäristökysymyksiin liitettyjä arvoja, jotka ilmaisevat mitä asioita kirjoittajat kokevat tärkeiksi ympäristön tai ihmisten hyvinvoinnin takaamiseksi. Käytän analyysissäni yllä esitettyjä tapoja jaotella arvoja antroposentrisiin, biosentrisiin, teosentrisiin sekä väline- ja itseisarvoihin. Arvon käsitteellä vastaan analyysissä ensimmäiseen tutkimuskysymykseen.

3.3 Toimijuus

Toimijuuden käsite kietoutuu olennaisesti yhteen arvojen kanssa. Kuten yllä olen esittänyt, arvoja toteutetaan usein konkreettisesti käytännön toiminnassa ja ne ohjaavat sekä motivoivat toiminnan taustalla. Toimijuuden ytimessä onkin käsitys nimenomaan valinnan mahdollisuudesta. Toimijuuden määritelmät kiteyttävät valinnan mahdollisuuden yksilön kykyyn tehdä päätöksiä ja toteuttaa niitä sekä valtaan valita ja vaikuttaa omaan elämäänsä tai ympäröiviin olosuhteisiin. (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 174; Gordon 2015, 114; Giddens 1984, 9.)

Toimijuuden tutkimus on usein keskittynyt yksilön toimijuuteen, mutta se ei kuitenkaan ole yksilön ominaisuus. Erityisesti myöhäismoderneissa uusoikeistolaisissa yhteiskunnissa, jossa korostetaan individualismia, toimijuus helposti nähdään poliittisista, sosiaalisista ja

kulttuurisista rakenteista irrallaan olevana “itsen” emansipatorisena projektina. (Gordon 2015, 117; Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 184). Toimijuus rakentuu kuitenkin aina vuorovaikutuksellisesti sosiaalisten suhteiden kautta tilanne- ja kulttuurikohtaisesti (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 174, 184; Mahmood 2012). Valintoja tehdään kontekstiin sidottuna ympäristön antamien rajoitusten puitteissa. Tähän toimijuuden ja ympäristön antamien resurssien ja rajoitusten väliseen suhteeseen on kiinnitetty huomiota erityisesti feministisessä toimijuuden tutkimuksessa, joka keskittyy tutkimaan missä määrin kyse on yksilön omasta valinnasta ja missä määrin ulkoiset rakenteet ja normit ohjaavat toimintaa.

Ongelmallista yksilöön keskittyvän toimijuuden määritelmässä on, että ne painottavat usein liikaa yksilöä itseään. Toimijuudella voidaan tarkoittaa laajemmin myös yksilön sijasta useamman ihmisen toimintaa, kuten esimerkiksi juuri tässä tutkimuksessa erilaisten järjestäytyneiden organisaatioiden, kirkkojen tai kokousten kollektiivista toimintaa. Vuorovaikutus ja kiinnittyminen muihin toimijoihin sekä toimintaa rajoittaviin puitteisiin on tärkeä ulottuvuus toimijuuden tarkastelussa. Viime aikoina toimijuuden käsitteeseen ja teorioihin on tämän lisäksi alettu sisällyttää myös muita kuin ihmisiä. Eläinten, esineiden tai esimerkiksi erilaisten yliluonnollisten olentojen toimijuutta on alettu nostaa tarkastelun kohteeksi. (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 183–184; Pesonen 2004, 8; Michaelson 2017, 41–46). Uskonnollisille yhteisöille esimerkiksi jumalat näyttäytyvät yhtä relevantteina toimijoina, kuin kirkko, yhteisön muut jäsenet tai yksilö itse.

Tämä monimuotoinen toimijuuden kuva on pyritty sitomaan yhdeksi teoriaksi ja metodologiseksi lähestymistavaksi 1900-luvun viimeisillä vuosikymmenillä muodostetussa toimijaverkon teoriassa (englanniksi *Actor-network theory, ANT*). Teoria näkee toimijuuden verkostomaisesti muodostuneena ja perustuen eri toimijoiden välisille suhteille. Se korostaa myös ei-humaanien toimijoiden keskeistä roolia vuorovaikutussuhteissa. (Michaelson 2017, 39–42.) Verkosto-ajattelu nostaa esille toimijoiden väliset riippuvuussuhteet, ympäröivän maailman sekä toimijuuden ylläpitoon vaadittavia tekijöitä ja ominaisuuksia. Vaikka tässä tutkimuksessa en käytäkään toimijaverkon teoriaa metodologisena työkaluna, teoria laajentaa toimijuuden käsitettä huomioimaan merkityksellisiä ei-humaaneja toimijoita, jotka vuorovaikuttavat inhimillisiin toimijoihin ja ympäröivään maailmaan. Se ohjaa tarkastelutapaa myös huomioimaan vetoomusten kirjoittajat suhteessa omiin traditioihinsa, ympäröivään maailmaan sekä poliittiseen kenttään, jotka ohjaavat toimijuutta sen ylläpitoon vaadittavien tekijöiden, ominaisuuksien sekä toimijoiden välisten riippuvuussuhteiden kautta.

Toimijuus on näin ollen monimutkainen toimijan mahdollisuuksien ja toisaalta sen rajoitusten välisten suhteiden rakennelma, riippuvainen kulttuurisesta ja ajankohtaisesta tilanteesta sekä toimijan ominaisuuksista. Anthony Giddens liittää lisäksi vielä vallan käsitteen olennaiseksi pariaksi toimijuuden käsitteeseen. Giddensin mukaan, jos toimijalla ei ole valtaa ”toimia toisin”; puuttua ja vaikuttaa tai olla vaikuttamatta maailman tilaan, hän lakkaa olemasta toimija ollenkaan. (Giddens 1984, 14). Mahdollisuudet yksilön toimijuudelle ovat näin ollen lähtökohtaisesti erilaiset, kuin kollektiivisen yhteisön, kuten kirkon tai merkittävän uskonnollisen organisaation. Luonnollisesti myös uskonnollisten instituutioiden tai organisaatioiden sisällä yksittäisillä toimijoilla on eri mahdollisuudet toimijuudelle hierarkkisen asemansa ja sen antaman vallan puitteissa.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon ympäristötoimintaa tutkinut Heikki Pesonen on määritellyt väitöskirjassaan *Vihertyvä kirkko Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana* (2004) kirkon toimijuuden kiteytyvän kaikkeen siihen kommunikaation kirjoon, joka rakentaa kirkon ääntä suhteessa ympäristökysymyksiin sekä konkreettisten tekojen tasolla tapahtuvaan ympäristötoimintaan. Kirkon ääntä tai toimijuutta pohdittaessa on otettava huomioon, miten yksittäisten toimijoiden joukosta tulee yksi kollektiivista ryhmää kuvaava toimija, jonka ääni tai toimijuus on erotettavissa sen sisällä operoivista yksilöistä.

Pesonen argumentoi kirkon toimijuuden reunaehtojuuren piilevän juuri kommunikaatiossa, jota kirkko käy suhteessa jäsenistöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Kommunikoitessa kirkko siirtää instituution arvoja ja normeja omalle yhteisölle sekä muulle yhteiskunnalle osoitetuissa teksteissä sekä diskursseissa. Tästä teksteissä ilmaistua ja kirjoitettua toimijuutta Pesonen nimittää diskursiiviseksi toimijuudeksi (Pesonen 2004, 8, 13), johon tämä tutkimus ensisijaisesti keskittyy aineiston ollessa uskonnollisten toimijoiden kirjoittamia vetoamuksia.

Toimijuuden käsitteen kautta vastaan toiseen tutkimuskysymykseen. Tässä tutkimuksessa toimijuuden käsite on laaja ja heterogeeninen, sisällyttäen toimijoiksi niin yksilöitä, ryhmiä kuin ei-inhimillisiä subjekteja. Toimijuudella tarkoitan kaikkia niitä tekoja tai vetoamuksissa kuvattua toimintaa, joiden kautta on mahdollisuus ja tarkoitus vaikuttaa itseensä, muihin tai ympäristöönsä. Pyrin tarkastelemaan toimijuutta kytköksissä kulttuuriin, ympäröivään poliittiseen kenttään ja vuorovaikutussuhteisiin huomioimalla toimijoiden uskonnolliset traditiot sekä poliittiset intressit niitä ohjaavina konteksteina.

4 Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka

4.1 Vetoamukset ja aineiston rajaus

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdestätoista uskonnollisen organisaation tai auktoriteetin vetoamuksesta ilmastonmuutosta vastaan. Vetoamukset ovat osoitettu pääsääntöisesti COP26-kokoukseen osallistuneille päättäjille, mutta osa niistä laajentaa vetoamuksensa myös omalle yhteisölleen tai koko ihmiskunnalle. Yksittäisten vetoamusten pituus vaihtelee yhdestä sivusta noin kuuteen sivuun.

Kymmenen vetoamuksista on julkaistu ennen COP26-kokousta 2021 syksyn aikana. Kolme näistä on syyskuussa 2021 Italiassa järjestetyn Pre COP26 -tapahtuman tuotoksena julkaistuja julistuksia. Yhdestoista on Kirkkojen Maailmanneuvoston (WCC) kommentaari konferenssin tuloksista, jonka olen kuitenkin ottanut mukaan aineistoon, koska lausunto jatkaa vetoamuksena kestävämpien ilmastotoimien puolesta ja välittää useita arvoja sekä eettisiä ohjeita liittyen ilmastotoimiin. Jälkikommentaarikin on kuitenkin julkaistu jo muutama päivä COP26-konferenssin päättyttyä marraskuussa.

Tähän tutkimukseen aineisto löytyi suurimmaksi osaksi Yalen ylläpitämän, *Yale Forum on Religion and Ecology* -sivuston kautta, jossa on koottuna eri uskontojen ilmastonmuutokseen liittyviä julistuksia. (Yale Forum on Religion and Ecology, viitattu 1.6.2022). Yllätyin sivuja selatessani, miten monta vetoamusta sivuilla oli liittyen vuoden 2021 ilmastokokoukseen. Tämän lisäksi hain aineistoa internetistä vapaammin hakukoneen avulla käyttäen hakusanoja *COP26, religion, faith, climate declaration* ja *appeal*. Uskontojen ja uskonnollisten auktoriteettien ilmastojulistuksia, -vetoamuksia ja -lausuntoja on julkaistu tähän päivään mennessä valtavasti, joten päätin rajata näkökulmani ainoastaan COP26-kokoukselle osoitettuihin tai linkitettyihin vetoamuksiin pitääkseni tutkimuksen rajauksen aisoissa.

Uskonnollinen jakauma vetoamuksissa painottuu vahvasti kristinuskoon ja sen eri haaroihin. Erityisesti Paavi Franciscus ja Kirkkojen maailmanneuvosto ovat vahvasti edustettuna aineistossa molempien liittyessä ainakin kolmeen vetoamukseen allekirjoittaneen asemassa tai vetoamuksen kirjoittamisen organisoina. Muita kristinuskon edustajia ovat ortodoksisen kirkon ekumeeninen patriarkka Batholomew, Englannin Canteburyn arkkipiispa Justin Welby, Jesuiittojen Ignatian Family, Italian nuoret kristityt ja useita yksittäisiä uskonnollisia

johtajia, jotka ovat allekirjoittaneet ekumeeniset yhteisjuhlistukset. Yksi vetoomuksista on sekulaarien ja uskonnollisten edustajien kesken Vatikaanissa järjestetyn Faith and Science: Towards COP26 -tapahtuman myötä julkaistu yhteisjulistus. Kristinuskon lisäksi muista uskontokunnista ainoan oman vetoomuksen on jättänyt Iso-Britannian ja Irlannin muslimiyhteisö. Muut uskonnolliset yhteisöt ja instituutiot näkyvät yksittäisinä allekirjoituksina muutamassa moniuskonnollisessa ja ekumeenisessa julistuksessa.

Aineiston maantieteellinen jakauma rajautuu yhtä lailla melkein pä yksinomaan Eurooppaan. Edustettuja maita ovat Italia, Iso-Britannia, Irlanti, Turkki ja Vatikaani. Globaalin näkökulman tuovat ainoastaan Kirkkojen maailmanneuvoston vetoamukset sekä ekumeenisten ja moniuskontoisten julistusten allekirjoittaneet kansainväliset edustajat. Italian ja Iso-Britannian painottuminen aineistossa johtunee niiden roolista COP26-konferenssin järjestäjinä, jonka myötä luonnollisesti valtioiden uskonnolliset yhteisöt ja organisaatiot ovat varmasti osallistuneet aktiivisemmin tapahtumiin ja julkiseen keskusteluun. Faith and Science -tapahtuman yhteydessä kirjoitetussa vetoamuksessa jopa mainitaan, että sitä on mainostanut vain Iso-Britannian ja Italian lähetystöt.

Alla olevaan taulukkoon 1 on koottu aineistoon kuuluvat vetoamukset, niiden edustamat uskonnolliset ja katsomukselliset vakaamukset sekä maantieteellinen jakauma. Olen määritellyt Kirkkojen Maailmanneuvoston (taulukossa merkinnällä WCC) maantieteellisesti globaaliksi toimijaksi, koska vaikka kahdessa heidän julistuksessaan ei ole maakohtaisia mainintoja tekstissä tai allekirjoituksia, on organisaatio kuitenkin kansainvälisesti profiloitunut instituutio.

NMR.	VETOOMUS	KATSOMUS	EDUSTETTU	
			SIJAINTI	PITUUS
1	Statement from the Faith-Based Organisations to COP26	Kristinuskko (WCC)	Globaali	2
2	Faith Leaders call for Urgent Action at COP26	Kristinuskko (WCC)	Globaali	1,5
3	Statement on the Outcome of COP26	Kristinuskko (WCC)	Globaali	3

4	Joint Statement by National Muslim Organisations in the United Kingdom and Ireland	Islam	Iso-Britannia Irlanti	4
5	Glasgow Multi-Faith Declaratiuon for COP26	Moniuskontoinen	Iso-Britannia	1
6	Call from Young Christians to Governments Gathered in the Pre COP26	Kristinusko (<i>CJAA</i>)	Italia	1,5
7	Towards COP26: Advocating for Climate Justice. A Commitment from the Ignatan Family	Kristinusko <i>Jesuiitat</i>	Globaali	1,5
8	Call from the Churches to Governmnets gathered in Pre COP26	Kristinusko <i>Protestantit</i> <i>Metodistit</i> <i>Kirkkojen</i> <i>Neuvosto</i>	Italia	1,5
9	Message of the Holy Father Francis for COP26	Kristinusko <i>Katoliset</i>	Vatikaani	2,5
10	Meeting on "Faith and Science": Towards COP26	Kristinusko Sekulaarit edustajat	Vatikaani Globaali	6
11	A Joint Message for the Protection of Creation	Kristinusko <i>Katoliset</i> <i>Ortodoksit</i> <i>Anglikaanit</i>	Vatikaani Iso-Britannia Turkki	5,5

Taulukko 1: Aineisto

4.2 Etiikka ja tutkijapositio

Tutkimusetiikka on keskeinen tieteellisen tutkimuksen kulmakivi. Aineistoni luonteen ollessa julkisesti jaettu ja osoitettu poliittisille päättäjille sekä globaalille yhteisölle en näe ongelmaa sen käyttämisessä tieteellisen tutkimuksen kohteena, vaikka vetoituksen julkaisijoita ei ole informoitu tutkimisesta. Koen uskonnollisten tahojen vetoomusten olevan vapaasti tutkittavissa, mutta seuraten tietysti tieteellisen objektiivisuuden periaatetta. Tarkoituksena ei ole ottaa kantaa julistusten tai uskonnollisten liikkeiden arvoihin tai toimijuuteen

ilmastokeskustelun ja -aktivismiin kentillä, vaan esitellä objektiivisesti, millaisia luontoarvoja ja toimijuutta ne edustavat.

Olen rajannut aineistoon liitetyt julistukset käsittämään ainoastaan syksyllä 2021 julkaistut julistukset ja vetoamukset. COP26 järjestettiin loka-marraskuun vaihteessa kyseisenä vuonna ja olen tietoinen, että kokoukseen liittyviä kommentaareja ja vetoamuksia on saattanut ilmestyä vielä seuraavan vuoden puolella. Vaikka sisällytin yhden Kirkkojen Maailmanneuvoston jälkikommentaarin aineistooni, olen tehnyt tietoisin rajoituksen aineistosta pitämisestä nykyisessä muodossaan. Perustelut tälle on, etten loppuvuonna 2021 löytänyt enää muita uskonnollisten tahojen kommentaareja tai jatkovetoamuksia liittyen COP26-kokoukseen, enkä halunnut pitää aineistoa avoimena enää seuraavan vuoden puolella, jotta pääsen keskittymään analyysiin. Pidin myös epätodennäköisenä, että aiheeseen liittyviä kommentaareja olisi julkaistu, ainakaan merkittävää määrää, vasta useita kuukausia COP26-kokouksen jälkeen.

Olen myös pyrkinyt löytämään kaikki COP26-kokoukseen liittyvät vetoamukset, mutta on täysin mahdollista, että Yalen ylläpitämän sivuston ja oman hakuprosessini ulkopuolelle on jäänyt julistuksia, joita en löytänyt. Aineiston metsästäminen Yalen portaalin ulkopuolelta oli melko vaivalloinen ja hankala prosessi. Vaikka vetoamuksia oli mielestäni yllättävän paljon yksittäiselle ilmastokokoukselle esitettynä, minua epäilyttää, että mahdollisten pienempien organisaatioiden tai uskonnollisten liikkeiden vetoamuksia on jäänyt löytymättä. Tämä vaikuttaa ensisijaisesti siihen kuvaan, millaista viimeaikaisin uskonnollinen toimijuus ilmastokokouksen yhteydessä on ollut ja minkä liikkeiden toimesta sitä on tehty.

Pyrin pitämään näkökulmani neutraalina läpi tutkimusprosessin ja esittelemään aineistosta nousevia näkökulmia tasa-arvoisesti ja arvottomatta mitään kantaa toisen yli. En kuulu mihinkään uskontokuntaan, mutta kasvuympäristöni puolesta kuulun länsimaiseen tapaluterilaisen kulttuurin piiriin. Tämän myötä kristinusko ja erityisesti luterilaisen suuntauksen arvot, etiikka ja näkökulmat ovat itselleni tutumpia. En kuitenkaan usko, että se vaikuttaa näkökulmaani tämän tutkimuksen osalta olennaisesti, mutta se on silti pidettävä tietoisuudessa läpi tutkimusprosessin.

Ilmastomuutoksen osalta tämän tutkimuksen pohjaolettamuksena on, että ilmastomuutos on todellinen ilmiö. Skeptikoista ja edelleen paikoitellen vahvasti voimissaan olevasta

ilmastonmuutosdenialismista huolimatta globaali tiedeyhteisö on pääsääntöisesti yksimielisiä ilmaston lämpenemisestä sekä ihmisen toiminnan keskeisyydestä sen taustalla (Oreskes 2018, 32). Myös tämän tutkimuksen aineistona käytettyjen vetoomusten laatijat jakavat kyseisen uskomuksen ilmastonmuutoksesta nykyistä elämäntyyliä, kulttuuria, ihmisiä, ympäristöä ja eliölajeja uhkaavana ilmiönä. Tämän vuoksi en koe tarpeelliseksi käsitellä skeptikkojen kantoja ilmastonmuutokseen sen suuremmin, kuin tässä toteamalla, että niitä on niin maallikoiden kuin uskonnollisten liikkeidenkin parissa.

Tutkimuksen tarkoituksena tästä huolimatta ei ole argumentoida minkään eettisen tai moraalisen ympäristösuhteen, -arvon tai käyttäytymismallin puolesta tai vastaan, vaan vain tutkia, mitä asiasta huolestuneet uskonnolliset toimijat aiheisiin tarjoavat. Useat tutkijat ovat ilmaisseet, että uskonnoilla on valtava potentiaali toimia suurena voimavarana ja kanavana kestävämpien ilmastotoimien, ympäristöystävällisemmän elämäntyylin ja luontoarvojen välittäjänä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole tällä tutkimuksella ottaa kantaa siihen, pitäisikö uskontojen toimia ilmastoaktiivismin kentällä tai ottaa osaa poliittiseen keskusteluun. Rajauksen vuoksi aineistoksi on valikoitunut uskonnollisia toimijoita, jotka ovat kokeneet tärkeäksi ja merkitykselliseksi osallistua poliittiseen ja julkiseen keskusteluun. Aineiston ulkopuolelle jää kuitenkin valtava määrä uskonnollisia liikkeitä, organisaatioita ja auktoriteetteja, joiden toiminta rajautuu julkisesti kenties näkymättömämpään ruohonjuuritason toimintaan omassa yhteisössään. Tämä tutkimus ei missään nimessä anna validia ja kaikenkattavaa kuvaa uskonnollisesta ilmastonmuutostoiminnasta kapean rajauksensa vuoksi.

Vaikka henkilökohtaisesti koen luontoarvot ja kestävämpään elämäntapaan pyrkimisen tärkeäksi omassa elämässäni, pyrin pitämään objektiivisen näkökulman aineistoa analysoidessani, sekä koko tutkimusprosessin aikana. En itse koe olevani tarpeeksi henkinen kokeakseni luontoa pyhänä, mutta näen luonnolla olevan itseisarvon ja kunnioitan ympäristöä sekä ekosysteemien herkkää tasapainoa. Vetoomukset todennäköisesti aiheensa vuoksi vastaavat tai ainakin myötäilevät omaa arvomaailmaani, joten tietoisuus luontoarvoista saattaa myös auttaa analyysin tekemisessä ja luontoarvojen tunnistamisessa julistusten tekstistä.

4.3 Laadullinen sisällönanalyysi ja tarkempi metodologia

4.3.1 Arvojen tutkimisesta

Metodina tutkimuksessani aion käyttää laadullista sisällönanalyysiä. Koska aineistoni on melko strukturoimaton valmiiden dokumenttien nippu, koen sisällönanalyysin toimivan parhaiten tässä yhteydessä. Laadullisen sisällönanalyysin avulla tekstistä voi etsiä merkityksiä, joka tämän tutkimuksen puitteissa tarkoittaa arvojen ja toimijuuden etsimistä. Teemoittelun avulla (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105) aineistosta voi eritellä arvot, eettiset ohjeet ja toimijuuden painottaen laadullisesti myös sitä, mitä kyseisistä teemoista on sanottu. Sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla saan myös vastattua tutkimuskysymysteni tarkentaviin alakysymyksiin. Tarkoituksena on tutkimuskysymysten avulla selvittää uskonnollisten toimijoiden itseymmärrystä siitä, mitä he voivat itse uskonnollisena yhteisönä tehdä ilmastonmuutoksen vastaisena toimijana, mihin arvoihin toiminta ja ohjeet perustuvat sekä millä näitä julistuksissa perustellaan.

Tutkimuksessa käytettävät metodologiset ratkaisut painottavat teoriaohjaavaa analyysimenetelmää, jossa teoria toimii analyysin apuna, mutta ei suoraan pohjautu pelkkään teoriaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Aineisto on edelleen tärkeässä roolissa, josta tutkittavat teemat ja valitut teoriat nousevat. Oma tiedonkäsitykseni on konstrukttiivinen, ja uskon, ettei täysin objektiivista, aikaisempaan tietoon rakentumatonta tutkimusta ole mahdollista tehdä, minkä vuoksi koen teoriaohjaavan analyysimenetelmän omaksi. Pyrkimystä kai on tästä huolimatta mahdollisimman systemaattiseen ja objektiiviseen aineiston kuvaamiseen ja analyysiin.

Käytännön analyysin toteuttaminen arvojen kohdalla lähtee aineiston koodaamisesta niin, että tekstissä ilmaistut arvot pelkistetään analyysin ja vertailun kannalta yksinkertaisempaan muotoon. Tämä tarkoittaa vetoamuksissa kirjoitettuja periaatteita, sanoja tai lauseita, jotka ilmaisevat jotakin arvoa. Koodatut ja pelkistetyt arvot olen kerännyt (liitteistä löytyvään) taulukkoon, joka ilmaisee mitä arvoja koko aineistosta on koodattu, kuinka monta kertaa ne mainitaan ja missä vetoamuksessa. Koodauksessa ja analyysissä olen tässä vaiheessa käyttänyt melko vahvaa kvantitatiivista otetta nostaakseni esiin mitkä arvot ja asenteet aineistossa painottuvat

Koodaamisen ja taulukoinnin jälkeen olen jakanut pelkistetyt arvot alaluokkiin sen mukaan, mihin teemaan ne liittyvät. Jaon ja uudelleenjärjestelyn tavoitteena on selvittää mitä pelkistetyt ilmaisut kertovat arvoista; miten arvot jakautuvat antroposentrisiin, biosentrisiin tai muihin luokkiin. Analyysin toinen vaihe soveltaa vahvaemmin sisällönanalyysin keinoja löytää mitä tekstistä löydetyt arvot kertovat. Aineiston lisäksi analyysi nojaa aiemmin esitettyihin arvon käsitteen teorioihin, joiden kautta olen pyrkinyt avaamaan mitä julistusten luontoarvoista ja eettisistä käsityksistä voidaan päätellä.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alakysymykseen vastatakseni olen myös koodannut tekstissä ilmaistuja perusteluita ilmaistuille arvoille. Myös perustelut on kirjattu taulukkoon yllä kuvatun menetelmän mukaisesti. Tarkoituksena on koodausten avulla löytää mihin ilmaistut arvot ankkuroituvat. Analyysissä erittelen pohjautuvatko perustelut uskonnollisiin, maallisiin tai poliittisiin auktoriteetteihin sekä lähteisiin, vai perustellaanko vetoomusten arvoja ollenkaan.

4.3.2 Toimijuuden tutkimisesta

Tutkimukseni aineiston toimijat ovat monipuolisia. Toimijoilla tarkoitan tässä ensisijaisesti vetoomusten laatijoita ja ne allekirjoittaneita tahoja, jotka ovat tekstin välityksellä pyrkineet aktiivisesti vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon, ihmisiin ja vallitsevaan maailmantilanteeseen. Aineiston kirjoittajista löytyy yksilöitä, jotka uskonnollisen auktoriteettiasemansa vuoksi voivat valita käyttää ääntään ja asemaansa arvojensa edistämiseksi. Toisaalta myös institutionalisoituneita organisaatioita tai kirkkokuntia, joilla on päättäviä elimiä tai johtokuntia neuvottelemassa yhteisestä suunnasta. Lopuksi on vielä erilaisten monikulttuuristen ja -uskontoisten yksilöiden muodostamia ryhmiä, jotka ovat yhteisen huolen puolesta päättäneet osallistua ja allekirjoittaa kollektiivisen vetoomuksen ympäristötoimien puolesta.

Toimijuudella tässä tutkimuksessa viitataan toimijoiden tekoihin ja tekstissä auki kirjoitettuihin ohjeisiin, kehotuksiin tai periaatteisiin, joilla kirjoittajien omaa, muiden toimijoiden tai ihmisten toimintaa ylipäättään on kuvattu. Tutkimus ammentaa toimijuuden operationalisoinnissa Tuula Gordonin artikkelista *Toimijuuden käsitteen dilemmoja* (2005) sekä Jill McLean Taylorin, Carol Gilliganin ja Amy Sullivanin vuonna 1995 kehittämästä menetelmästä toimijuuden analysoimiseksi. Heidän toteuttama, haastatteluihin perustuva

tutkimuksensa *Between Voice and Silence: Women and Girls, Race and Relationship* käsitteli työväenluokkaisia ja pohjoisamerikkalaisessa yhteiskunnassa etnisiltä taustoiltaan vähemmistöissä olevia nuoria naisia ja heidän toimijuuttaan murrosiän ja yhteiskuntaan sopeutumisen kynnyksillä. McLean Taylorin ja kumppaneiden metodissa toimijuus koodataan minä -ilmauksiin, joissa tutkittavien puheessa ”minä” yhdistyy johonkin verbiin. Aineisto koottiin koodauksen jälkeen uudelleen poistaen kaikki muut sisällöt, paitsi minä -ilmaukset, jonka myötä voitiin tarkastella toimijuutta, siihen suhtautumista, miten itsestä puhutaan, kuinka tiheästi tai harvoin minä -ilmauksia käytetään (kuinka aktiivisena oma toimijuus koetaan) sekä toisaalta myös passiivisten ilmaisujen tai me-ilmausten käyttöä.

Gordon artikkelissaan esittelee aineisto- ja teorialähtöisen analyysin monikerroksellisuutta toimijuutta tutkittaessa, joka hyödytti metodologisia ratkaisuja pohtiessani erityisesti aineiston ja teorian suhteiden tasapainon löytämistä. Myös hän sovelsi tutkimuksessaan McLean Taylorin ja kumppaneiden kehittämää metodologiaa. Hänen tutkimusprosessinsa kuvailu nuorten naisten ja miesten toimijuuden kokemuksista ja sen rakentamisesta auttoi hahmottamaan paremmin toimijuuden tutkimisen prosessin ja käytännön etenemisen suunnittelemista. McLean Taylorin ja kumppaneiden kehittämä metodi puolestaan auttoi konkreettisen analyysin tekemisen suunnittelua.

Käytän McLean Taylorin ja kumppaneiden metodologiaa soveltaen omassa tutkimuksessani etsien aineistosta minä- tai me- muodossa ilmaistua toimijuutta selvittääkseni millaisena vetoomusten kirjoittajat oman toimijuutensa kokevat ja millaista toimijuutta he teksteissään ilmaisevat. Kiinnostavaa on tutkia, millaisiin verbeihin toimijuus liitetään sekä onko teksteissä rakennettu toimijuus yhteisöllistä vai yksilöllistä. Lisäksi aion tarkastella mitä muita toimijoita vetoamuksissa mahdollisesti nostetaan esille kiinnittämällä huomiota siihen, kenelle tai mille vetoamuksissa annetaan tai oletetaan olevan valinnan ja tekemisen mahdollisuus.

McLean Taylorin ja kumppaneiden tutkimusta on kritisoitu kulttuurisesta sokeudesta haastateltavien rodun, elämäntilanteiden, kulttuurin sekä niihin liittyvien valtdynamiikoiden ymmärtämättömyydestä, joka johti ennalta-arvattaviin tutkijoiden näkemysten mukaisiin tuloksiin (Thompson 1996.) Kritiikistä huolimatta koen McLean Taylorin ja kumppaneiden kehittämän metodin olevan toimiva oman tutkimukseni kohdalla. Koska en itse toteuta tutkimustani haastatteluina, vaan aineistoni ovat valmiita julkaistuja tekstejä, en tutkijana voi

vaikuttaa tai ohjailla omien näkemysteni mukaisesti aineiston sanamuotoja tai aiheita. Ilmaistu toimijuus, mitä hyvänsä se onkin, on kirjoitettu tekstiin toimijoiden intentioiden mukaisesti. Analyysissä on kuitenkin otettava huomioon omat kulttuuriset arvolatautuneet taustani ja ennakko-oletukseni ja pyrittävä mahdollisimman objektiiviseen otteeseen aineistoon sukeltaessa.

Vetoomusten kirjoittajien lisäksi tarkastelen muita mahdollisia toimijoita, joita aineistossa esiintyy ja joiden kirjoittajat näkevät osallistuvan tai liittyvän ympäristökysymyksien kenttään. Muiden toimijoiden analysointi toteutetaan samalla tavalla, kuin arvojenkin yhteydessä, sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla. Aineistosta koodataan muita toimijoita, joiden nähdään olevan kykeneväisiä valintoihin ja vaikuttamaan omaan toimintaansa sekä ympäristöönsä. Koodaukset kootaan taulukkoon, johon kerätään toimijat, niiden mainintojen määrä sekä kuinka monessa julistuksessa ne ovat mainittu. Taulukoinnin jälkeen voidaan teemoitella toimijat alaluokkiin analyysin helpottamiseksi. Tämän lisäksi jaottelen koodaukset aktiivisen toimijuuden ja toiminnan kohteen mukaan tutkiakseni muihin toimijoihin kohdennettuja asenteita ja suhtautumistapoja.

5 Analyysi

5.1 Arvot

Kuten edellisissä luvuissa olen avannut, lähdin liikkeelle arvojen koodaamisesta, pelkistämisestä ja taulukoinnista analysoitavaan muotoon. Mainintoja arvoista nousi aineistosta yhteensä viisisataakuusikymmentäkahdeksan, jotka jakautuivat viiteenkymmeneen neljään pelkistettyyn arvoon. Muutamissa julistuksissa oli ilmaistuna arvoja myös negatiivien kautta, esimerkiksi ahneuden paheksuntaa. Koodasin negatiivien kautta ilmaistut arvot erikseen käännettynä ilmaisten vastakohtaansa, esimerkiksi ahneuden kohdalla arvo on koodattu taulukkoon anteliaisuutena. Tällaisia koodauksia on yhteensä neljä.

Viisi eniten mainintoja saaneet koodatut arvot olivat sitoutuminen toimintaan tai ylipäättään toimintaan kannustaminen (41), kulutuksen vähentäminen ja kestävät elintavat (40), köyhien ja haavoittuvaisten auttaminen (33), ihmisten ja luonnon kunnioittaminen (28) sekä oikeudenmukaisuus (27). Toisaalta vain köyhien suojeleminen ja auttaminen sekä planeetan tai luonnon suojeleminen ja pelastaminen mainittiin kaikissa yhdessätoista vetoomuksessa. Alla oleva taulukko 2 esittelee kaikki yli kymmenen mainintaa saanutta arvoa aineistosta. Tiivistämätön taulukko, joka havainnollistaa kaikki aineistosta koodatut arvot sekä niiden julistuskohtaiset maininnat löytyvät liitteistä taulukosta 2.1.

MAININTOJA AINEISTOSSA	KUINKA MONESSA VETOOMUKSESSA X/11	KOODATTU PELKISTYS
41	10	Sitoutuminen / Toiminta (johtaminen, inspirointi, konkreettinen toiminta)
40	10	Kulutuksen / päästöjen vähentäminen / kestävät elintavat
33	11	Auttaminen / suojeleminen (Köyhät ja haavoittuvaiset)
28		* Kunnioittaminen
27	10	Oikeudenmukaisuus
24	9	Elinvoimainen ympäristö (biodiversiteetti, puhdas ilma ja vesi, luonnon rikkaus, tasapaino)
24	8	Kestävä tulevaisuus
22	9	Yhteistyö
22	6	Yhteisöllisyys / Solidaarisuus / rakkaus
21	7	Välittäminen (Ympäristöstä; Care of Creation / home)
19	11	Suojeleminen / pelastaminen (Planeetta ja luonto)
19	8	Ihmiselämä / Ihmisyys / hyvän elämän takaaminen
16	6	Nuorten kuuntelu / Lasten oikeudet / tulevat sukupolvet
15	6	Vastuullisuus / velvollisuus
15	9	Kestävä / Vihreä talous
14	5	Tieto / tietäminen / viisaus / koulutus / oppiminen / kuuntelu

13	9	Ilmaston lämpenemisen pysäyttäminen
12	6	Toivo
11	8	Kaikki elämä maapallolla
11	5	Yhteys luontoon ja ihmisiin / yhtenäisriippuvuus
11	6	Jumalan / uskonnon oppien esimerkin seuraaminen / luottaminen
11	2	Moraali / eettisyys / hyveet / arvot
		*
11	4	Kunnioittaminen (alkuperäiskansat, ihmiset)
9	6	Kunnioittaminen / ystävällisyys / empatia (luonto)
8	1	Kunnioittaminen

Taulukko 2: Analyysi; koodatut arvot

Koodausten uudelleenjärjestely alaluokiksi teemojen mukaan nosti aineistosta viisi teemaa, johon julistusten arvot liittyvät: ihmisen hyvinvointi, luonnon hyvinvointi, ihmisen ja luonnon sopusointu, hyveet sekä uskonnolliset tai henkiset arvot. Alla oleva taulukko 3 havainnollistaa kuinka monta mainintaa ja koodattua arvoa kuhunkin luokkaan kuuluu. Liitteistä löytyvä tiivistämätön taulukko 3.1 havainnollistaa mihin alaluokkaan kaikki aineistosta koodatut arvot on jaettu.

ALALUOKKA:	KOODATTUJA ARVOJA X/54	MAININTOJA YHT. X/568
HYVEET	21	216
LUONNON HYVINVOINTI	8	119
IHMISEN HYVINVOINTI	10	108
IHMISEN JA LUONNON SOPUSOINTU	10	85
USKONNOLLISET / HENKISET ARVOT	4	39

Taulukko 3: Arvojen alaluokat

Suurin aineistosta noussut teema on hyveet, jotka käsittävät kokonaisuudessaan kaksisataakuusitoista mainintaa. Hyveiden alaluokka koostuu arvoista, jotka viittaavat hyvinä pidettyihin inhimillisen toiminnan tai ominaisuuksien arvoihin, kuten muun muassa yhteistyöhön, solidaarisuuteen, anteliaisuuteen tai tiedon ja oppimisen arvostamiseen. Näitä nousi aineistosta kaksikymmentäyksi.

Seuraavaksi suurimmat alaluokat ovat luonnon hyvinvointiin ja ihmisen hyvinvointiin jaetut arvot. Luonnon hyvinvoinnin alaluokassa esiintyvät arvot käsittävät muun muassa planeetan tai luonnon suojelun ja pelastamisen, luonnon kunnioittamisen sekä elinvoimaisen ympäristön takaamisen. Alaluokkaan on valikoitunut arvoja sen perusteella, että niiden arvostamisen kohteena tai toimintaa ohjaavana periaatteena on luonto, ympäristö tai planeetta

kokonaisuudessaan. Näitä arvoja aineistosta nousi kahdeksan sadalla yhdeksällätoista maininnalla. Vastaavasti ihmisiin kohdistetut arvot, kuten ihmisten elinympäristöjen ja toimeentulon suojaaminen, tasa-arvo, rauha tai nuorten kuunteleminen on luokiteltu ihmisten hyvinvoinnin alaluokkaan. Ihmisen hyvinvointiin viittaavia arvoja aineistossa oli kymmenen, mutta ne mainittiin satakahdeksan kertaa.

Neljäs alaluokka yhdistää edelliset kaksi. Useimmat tässä alaluokassa mainitut arvot, kuten esimerkiksi kestävä tulevaisuus, kestävä energia tai kestävä kehitys sekä ihmisten ja luonnon välinen yhtenäisriippuvuus sisällyttävät sekä luonto- että ihmislähtöisen näkökulman. Vaikkei vetoomukset määritelleet eksplisiittisesti mitä esimerkiksi kestävä tulevaisuus tarkoittaa, yleinen konsensus termistä käsittää sekä ihmisen että luonnon yhtäläisen hyvinvoinnin. Monet tähän alaluokkaan kuuluvat arvot ovat laajoja juuri kestävyuden teemaan liittyviä periaatteita, joissa tiivistyy yhtenäisriippuvuuden periaate ihmisen ja ympäristön vastavuoroisesta suhteesta. Myös neljänteen alaluokkaan kerääntyi kymmenen arvoa, mutta ne mainittiin aineistossa vain kahdeksankymmentäviisi kertaa.

Lopuksi viides alaluokka kokoaa uskonnollisia tai henkisiä arvoja, joihin kuuluvat jumalan tai uskonnollisten oppien seuraaminen, rukoilu, henkisyys tai meditointi sekä pyhä harmonia. Uskonnollisten ja henkisten arvojen alaluokkaan on sisällytetty vain neljä arvoa ja ne mainittiin aineistossa yhteensä kolmekymmentäyhdeksän kertaa. Olen sisällyttänyt pyhän harmonian tähän alaluokkaan luonnon ja ihmisten sopusoinnun sijasta sen vuoksi, että vaikka arvolla pyrittiin aineistossa ilmaisemaan harmoniaa luonnon kanssa, se pohjautuu silti pyhän käsitteeseen, joka linkittyy olennaisesti uskonnolliseen tai henkiseen kokemukseen. Aineistossa on mainintoja myös harmoniasta ja yhteydestä luontoon, mutta ilman henkisyyden tai spiritualistisen ulottuvuuden kontekstia, joten nämä maininnat on jaoteltu ihmisen ja luonnon sopusoinnun alaluokkaan.

Tämän lisäksi pohdin pitkään aineistossa useaan kertaan toistuneen *care of creation (luodusta huolehtimisen / välittämisen)* sijoittelua. *Creation* sanana viittaa uskomukseen siitä, että luonto ja maailma on luotu, aineiston esimerkkien myötä kristinuskon ja islamin tapauksissa tällä viitataan persoonalliseen luojajumalaan. Vaikka arvostus kohdistuu itse luontoon ja tämän perusteella kuuluisi luonnon hyvinvointiin keskittyvään alaluokkaan, on luontokäsityksen taustalla kuitenkin uskonnolliset lähtökohdat, joten tämän perusteella olen sisällyttänyt sen uskonnollisten ja henkisten arvojen alaluokkaan.

Analyysin viimeisessä vaiheessa arvot on järjestetty vielä yläluokkiin niiden kohdentumisen myötä. Tällä tarkoitan sitä, mihin arvostus pohjautuu; ihmisiin, luontoon, molempiin vai uskuntoon tai henkiseen traditioon. Yläluokkia muodostui neljä; antroposentriset arvot, vastavuoroiset arvot, biosentriset arvot sekä teosentriset arvot. Yläluokat on havainnollistettu alla olevassa taulukossa 4, jossa on avattu luokkiin sisällytettyjen arvojen määrät sekä kuinka monta kertaa ne ovat mainittu aineistossa yhteensä.

YLÄLUOKKA	MAIINTOJA YHT. X/568	ARVOJA X/54
ANTROPOSENTRISET ARVOT	367	34
VASTAVUOROISET ARVOT	95	10
BIOSENTRISET ARVOT	67	6
TEOSENTRISET ARVOT	39	4

Taulukko 4: Arvojen yläluokat

Ylivoimaisesti suurin luokka, antroposentriset arvot, koostuu yhteensä kolmestakymmenestäneljästä arvosta. Tähän luokkaan on koottu ihmiskeskeisiä, ihmisen hyvinvointiin tai inhimillisiin hyveisiin perustuvia arvoja. Toinen, vastavuoroisten arvojen luokka, yhdistelee sekä ihmisen, että luonnon hyvinvointia kokonaisvaltaisesti edistäviä arvoja. Jotkut aineistosta nousseista arvoista, kuten kestävä kehitys, sisällyttävät sekä ihmis- että luontolähtöisen näkökulman, jonka vuoksi niiden sijoittelu joko ihmis- tai luontokeskeisiin arvoihin oli mahdotonta. Tällaisia arvoja aineistosta nousi yhteensä kymmenen. Biosentrisiä arvoja nousi aineistosta kuusi. Tähän luokkaan on kerätty luonnon hyvinvointia sekä itseisarvoa edustavat arvot. Viimeinen luokka, teosentriset arvot, koostuu neljästä arvosta ja sisältää uskonnollisuuteen tai henkisyteen viittaavia arvoja.

5.1.1 Arvojen perustelut

Lisäkysymyksenä tavoitteenani oli selvittää millä yllä esiteltyjä arvoja vetoomuksissa perusteltiin, jos ollenkaan. Perustelut on koodattu ja taulukoitu samalla taktiikalla, kuin arvotkin ja kokonaisen taulukoinnin niistä voi löytää liitteistä. Alla olevassa taulukossa 5 on esiteltyinä perustelut, joita mainittiin aineistossa yli viisi kertaa. Kaikki koodatut perustelut löytyvät liitteistä taulukosta 5.1. Yhteensä mainintoja aineistosta on koodattu

sataneljäkymmentäkahdeksan. Tekstin sisältä nostettujen perustelujen lisäksi kolme vetoomuksista sisällytti lähdeluettelon julistustensa loppuun. Lähdeviitteet on pelkistetty ja lisätty taulukkoon tekstin sisältä nousseiden perustelujen mukaisesti.

MAININTOJA AINEISTOSSA	KUINKA MONESSA VETOOMUKSESSA X/11	KOODATTU PELKISTYS
24	8	Tiede, Tieteeseen perustuvat tutkimukset / tutkijat
17	10	Poliittiset sopimukset
11	4	Uskonto / traditio
11	3	Jumala / Jeesus
8	6	Jumalan luomakunta (& siitä huolehtiminen; tilanhoitajuus / vastuu)
8	2	Raamattu
6	3	Paavi
6	4	Kirjoittajien oma auktoriteetti
6	1	Koraani / Hadīthit / Sunna / Muhammed
6	4	Nuorten vaatimukset / tulevat sukupolvet / tulevaisuus
6	2	Kristilliset vetoomukset ja julistukset / organisaatioiden julkaisut

Taulukko 5: Arvojen perustelut

Vaikka eniten mainintoja perusteluista nousi tieteen, tieteellisen tutkimuksen sekä tutkijoiden ja poliittisten sopimusten osalta, alla oleva taulukko 6 havainnollistaa, että sekulaarit perustelut eivät olleet enemmistössä aineistossa. Aineistosta koodatut perustelut on jaettu kolmeen alaluokkaan, uskonnollisiin tai henkisiin, sekulaareihin ja ihmisten ominaisuuksiin perustuviin perusteluihin. Koodauksien jaottelu on esitetty värikoodauksen avulla liitteistä löytyvässä taulukossa 5.1.

ALALUOKKA	KOODATTUJA PERUSTELUJA X/30	MAININTOJA YHT. X/148
USKONNOLLISET / HENKISET	16	79
SEKULAARIT	7	57
IHMISTEN OMINAISUUKSIIN PERUSTUVAT	7	12

Taulukko 6: Arvojen perusteluiden alaluokat

Uskontoihin tai henkisyteen viittaavat perustelut käyttivät argumentoinnissaan uskonnollisia traditioita, pyhiä tekstejä sekä uskonnollisia tai henkisiä auktoriteetteja ja organisaatioiden julkaisuja. Suurin osa tämän alaluokan pelkistyksistä ilmenee yllä taulukosta 5.

Uskonnollisissa perusteluissa nostettiin erityisesti pyhien tekstien kohtia, Jumalan sanaa sekä

uskonnollisten auktoriteettien tai organisaatioiden julkaisemia lausuntoja siitä, miten ja miksi luontoa ja kanssaihmiä tulisi kunnioittaa tai elintapoja muuttaa kestävämpään suuntaan. Kaksi vetoomusta mainitsee myös alkuperäiskansojen tradition ja viisauden, josta tuli ottaa mallia. Olen sisällyttänyt nämä argumentit henkiseen perusteluun, koska vaikka kyseisten perustelujen kohdalla alkuperäiskansoja tai traditioita ei nimetä, niillä näytetään viittaavan henkisempään luontoyhteyteen, jota useimmilla alkuperäiskansoilla koetaan olevan.

Toinen alaluokka ovat sekulaarit perustelut. Tässä luokassa korostuu tieteen ja objektiivisen tutkimuksen merkitys, joiden kautta argumentoitiin erityisesti luonnon hyvinvointiin tähtääviä arvoja, kuten päästöjen vähentämistä, elintapojen ja kulutustottumusten muuttamista kestävämpään suuntaan sekä biodiversiteetistä huolehtimisesta. Näihin linkittyi myös toiseksi eniten mainintoja saaneet koodaukset, poliittiset sopimukset. Näillä viitattiin useimmiten vanhoihin kansainvälisiin ympäristösopimuksiin, esimerkiksi vuonna 2015 Pariisiin YK:n ilmastokokouksessa solmittuun sopimukseen⁴. Luontoarvojen lisäksi yhteisillä sopimuksilla kannustettiin myös toimintaan sitoutumiseen, yhteistyöhön ja yhteiseen vastuuseen luonnon ja ilmaston pelastamisesta.

Kolmantena ja vähiten merkityksellisessä osassa perusteluita on ihmisten ominaisuuksiin perustuvien perustelujen alaluokka. Tämä alaluokka pitää sisällään argumentointia muun muassa yleismaallisesta moraalista ja etiikasta, ihmisten vastuusta, rohkeudesta ja sisäsyntyisestä valmiudesta toimia. Arvojen perustelut vetoavat universaaliin ihmisyyteen, joiden vuoksi luontoa tulee suojella, köyhiä ja haavoittuvaisessa asemassa olevia auttaa tai ylipäätään ryhtyä toimintaan.

5.2 Toimijuus

Toimijuuden analyysissä keskityin tutkimaan miten julistukset puhuvat itsestään toimijoina, millaista toimijuutta kirjoittajat rakentavat ja mille muille yksilöille, ryhmille tai ilmiöille aktiivinen toimijuus myönnetään. Analyysi lähtee liikkeelle julistusten kirjoittajien

⁴ Pariisin ilmastosopimus kirjasi ensimmäisen kerran laillisesti sitovan sopimuksen ilmaston lämpenemisen rajoittamisesta alle 2 celsius-asteeseen, tavoitteena pitää lämpeneminen korkeintaan 1,5 celsius-asteessa. Sopimuksen allekirjoitti 196 kokoukseen osallistunutta jäsenvaltiota. (United Nations, The Paris Agreement. Viitattu 28.3.2023)

toimijuuden itsekäsityksistä tarkastelemalla, millaisia verbejä minä- ja me-virkkeisiin on liitetty aineistossa.

Suurin osa vetoomuksista on useamman ihmisen tai kokonaisen organisaation allekirjoittamia, joten toimijuus ilmaistaan kaikissa muissa, paitsi Paavi Franciscuksen kirjoittamissa julistuksessa tai osassa julistusta (julistukset 9 & 10) yksinomaan me-persoonapronominin omaavina virkkeinä. Paavi Franciscus ilmaisee toimijuuttaan yksilöllisenä auktoriteettina myös minä-alkuisina virkkeinä vetoomuksen allekirjoittaneiden ryhmään sidotun ”meidän” toimijuuden lisäksi. Paavi Franciscuksen vetoamus (julistus 9) on muutenkin hieman poikkeuksellinen aineistossa, koska se on ainoa yksin kirjoitettu ja vain yhdelle henkilölle osoitettu kirje. Se toisaalta on kuitenkin julkaistu myös piispanistuimen toimesta julkisesti ja sisältää myös laajemman yleisön puhuttelua.

Kymmenestä vetoomuksesta on löydettävissä kirjoittajien oman toimijuuden lisäksi myös kollektiivisempi toimijuuden kuva, jonka äänellä julistukset puhuvat. Osa me-virkkeistä viittaa ”meihin” koko ihmiskuntana, ei pelkästään julistuksen edustamaan yksilöön, yhteisöön tai ryhmään. Ainoastaan viides julistus ei laajenna toimijuuttaan koskemaan kaikkia ihmisiä, vaan keskittyy puhumaan ainoastaan allekirjoittaneiden äänellä. Osassa virkkeistä täsmennetään toimijaa suoraan mainitsemalla ”me kaikki” tai esimerkiksi ”me nuoret kristityt”. Jos täsmennyksiä ei ole käytetty, olen analyysissä erotellut me-virkkeiden kontekstin perusteella mitkä virkkeistä ilmaisevat koko ihmiskuntaa toimijana ja mitkä pelkästään kirjoittajia tai edustettua organisaatiota.

Analyysissä olen poiminut kaikki persoonapronominin *me* ja *minä*, sekä niihin liitetyt verbit muusta tekstistä erilleen. Tämän jälkeen erottelin me-virkkeistä kirjoittajiin ja koko ihmiskuntaan viittaavat virkkeet ja taulukoin ne omiin luokkiinsa laskien myös julistus- ja luokkakohtaisesti mainintojen määrät. Tarkastelua helpottaakseni tiivistin taulukkoa luomalla uuden taulukon, jossa julistuskohdaisesti toimijuutta ilmaisevat verbit on tiivistetty sisältönsä perusteella. Tiivistämätön taulukko toimijuudesta löytyy liitteistä taulukosta 7.

Pääsääntöisesti julistukset painottivat kirjoittajien toimijuutta kollektiivisen kaikkien ihmisten toimijuuden sijasta (julistukset 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 & 10). Kolme julistuksesta (julistukset 1, 9 & 11) kuitenkin päinvastaisesti käyttivät vetoomuksissaan enemmän ”meihin” ihmiskuntana

viittaavia virkkeitä. Painotukset on laskettu vertailemalla, kuinka monta mainintaa ”meistä” ihmiskuntaan kollektiivisesti ja kirjoittajiin viitaten nousi.

Kirjoittajien toimijuus näyttäytyi aktiivisena ja pääsääntöisesti keskittyi kehottajan tai pyytäjän rooliin. Kahdeksan julistusta (julistukset 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10 & 11) painottaa kehotuksia eri muodoissa, *pyytämällä*, *vaatimalla* tai *kutsumalla* muita ryhtymään toimiin. Useimmat kehotuksista on kohdistettu ensisijaisesti poliittisille päättäjille, mutta yhtä lailla toimintaan patistetaan myös vetoomusten lukijaa, omaa yhteisöä tai kollektiivisesti kaikkia ihmisiä.

Itseymmärrys omasta toimijuudesta rakentuu myös monimuotoisemman toiminnan ympärille pelkän poliittisen äänenkäytön lisäksi. Kahdeksan julistuksista (julistukset 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10 & 11) mainitsee konkreettisia toimia, joita on joko tehty tai suunnitellaan ja kehoitetaan tehtäväksi yksilöllisesti tai omassa yhteisössä ja organisaatiossa. Näihin lukeutuu muun muassa rukoilu, uuden oppiminen, kulutustottumusten ja asenteiden muutos sekä yhteistyö muiden kanssa kestävämmän elämän rakentamiseksi.

Noin puolessa julistuksista painottui konkreettisena toimintana oman toiminnan ja asenteiden reflektointi, jonka nähtiin johtavan positiiviseen muutokseen. Viisi julistusta (4, 5, 8, 9 & 10) mainitsee reflektoinnin tai tietoisuuden ja ymmärtämisen tilanteen vakavuudesta tai muutoksen välttämättömyydestä. Oman toimijuuden arviointi on sidottu verbeihin, kuten *tunnistaa*, *tiedostaa*, *tietoisuus* ja *reflektoida*.

Koko ihmiskunnan toimijuudesta puhuttaessa aineistossa ”meihin” viitattaessa korostettiin yhteisöllisyyttä ja sitä, että jokainen meistä on tietoinen, osallinen ja aktiivinen toimija. ”Meistä” ihmisinä puhuttaessa toimintaan kuitenkin liitettiin enemmän kiireellisyyttä painottavia verbejä, kuten ”täytyy” (*have to*, *must*), joiden kautta pyrittiin ilmaisemaan, millaista toimintaa tarvitaan, jos toimijat haluavat välttää ympäristökriisin tai suoranaisen tuhon.

Vetoamukset neljä ja kuusi ilmaisevat ihmiskunnan toimijuuden suoran negatiivisena, väkivaltaisena uhkana luonnolle ja syynä ympäristön tuhoutumiseen. Syyttävän sävyn lisäksi julistukset painottavat toiminnan muutoksen välttämättömyyttä. Vastakohtana kolme julistusta (9, 10 & 11) painottavat ihmisten kollektiivista pystyvyyttä muutokseen. Vaikka

näissäkin julistuksissa toimijuuteen on liitetty kiireellisyyden tuntua lisääviä verbejä, kykenevyyden ja positiivisen toimijuuden kuva nousee sellaisten verbien käytöstä, kuten *voimme saavuttaa, onnistuaksemme* tai *opimme*.

Paavi Franciscuksen kirjoittamissa osuuksissa toimijuus liitetään verbeihin, kuten *haluaisin ehdottaa ja painottaa, yhdyin, uskon ja olin toivonut*. Toimijuus näyttäytyy kanssaelämisen, toiveiden ja ajatusten kautta vaikuttajan roolina, jonka kautta Franciscus viittaa suoriin omiin puheenvuoroihinsa sekä tukeen auktoriteettihahmona. Yksilöllisiä minä- virkkeitä oli kuitenkin huomattavasti vähemmän me-virkkeisiin verrattuna kummassakin julistuksessa. Yhdeksännessä julistuksessa minä- virkkeitä nousi viisi, kun me-virkkeitä oli kuusitoista. Kymmenennessä julistuksessa ero on vielä suurempi, vain kolme minä- virkettä kahdeksankymmenenviiden me-virkkeen joukossa. Paavi Franciscuksen osuus kuuden sivun julistuksesta on tosin vain noin puolitoista sivua, mikä osaltaan selittää suuren kontrastin.

Toimijuuden lisäkysymyksenä esitin tutkimuskysymyksissäni mitä muita toimijoita julistuksissa tuodaan esille ja millaisessa suhteessa vetoituksen kirjoittajat näkevät ne ympäristötoiminnan kentällä. Aineistosta nousi yhteensä kolmesataakaksikymmentä mainintaa viidestäkymmenestäyhdeksästä muusta toimijasta, joista yksitoista oli ei-inhimillisiä toimijoita. Muut toimijat on tunnistettu tekstistä sen perusteella, onko niitä kuvattu toimintaan kykenevinä tai toiminnan mahdollisuuden piirissä olevina yksilöinä, ryhminä tai ilmiöinä. Erityisesti osa abstraktimmista ei-inhimillisistä toimijoista, kuten luonto tai rakkaus, oli tunnistettavissa ainoastaan sen perusteella, että niille oli aineistossa annettu persoonallisen toimijan ominaisuuksia ja mahdollisuus vaikuttaa ja luoda muutosta omalla toimijuudellaan.

Analyysiä varten taulukoin aineistossa esiintyneet muut toimijat samalla tavalla, kuin arvoja taulukoidessani. Toimijat on ensin koodattu aineistosta ja sijoiteltu yksitellen taulukkoon ja laskettu julistuskohteisesti niiden esiintyminen aineistossa. Tämän lisäksi kirjasin taulukkoon myös onko toimijat nähty aktiivisina toimijoina vai pelkkinä toiminnan kohteina. Osa toimijoista nähtiin aineistossa myös sekä aktiivisina toimijoina, että oman toiminnan kohteena. Taulukoinnin lisäksi ja analyysiä helpottaakseni toimijat on luokiteltu kuuteen alaluokkaan: ihmisiin ja yhteisöihin, valtioihin, yhteiskunnallisiin toimijoihin, kansainvälisiin sekulaareihin toimijoihin, uskonnollisiin toimijoihin sekä muihin ei-inhimillisiin toimijoihin. Alaluokat ja niihin lukeutuvien toimijoiden ja mainintojen määrät ovat nähtävissä alla

taulukosta 8. Koko lista muista toimijoista on avattu liitteistä löytyvästä taulukosta 8.1, joka havainnollistaa myös alaluokkiin jaottelua värikoodauksen avulla.

ALALUOKKA	TOIMIJAT	MAININTOJA
	X/59	X/320
IHMISET JA YHTEISÖT	17	112
USKONNOLLISET TOIMIJAT	15	70
VALTIOT	10	87
KANSAINVÄLISET SEKULAARIT TOIMIJAT	9	20
MUUT EI-INHIMILLISET TOIMIJAT	4	16
YHTEISKUNNALLISET TOIMIJAT	4	7

Taulukko 8: Toimijuus alaluokat

Suurin alaluokka keskittyy inhimillisiin toimijoihin, joko ryhmiin tai erikseen mainittuihin yksilöihin, joita julistuksista nousi yhteensä seitsemäntoista. Suurin osa maininnoista, yhteensä kolmekymmentä yhdeksässä julistuksessa, näkee toimijana ihmiset tai ihmiskunnan. Alla löytyvästä taulukosta 9 on nähtävissä kaikki yli kymmenen mainintaa aineistossa saaneet toimijat. Muita ihmisten ja yhteisöjen alaluokkaan lukeutuvia toimijoita ovat muun muassa nuoret ja lapset, johtajat, alkuperäiskansat sekä yksilöidyt, nimeltä mainitut poliitikot, johtajat tai aktivistit.

MAININTOJA YHT. X/320	JULISTUKSISSA X/11	AKTIIVI	KOHDE	TOIMIJA
30	9	16	10	Ihmiskunta
26	9	6	27	Köyhät
22	9	3	17	Haavoittuvaiset (valtiot / yhteisöt)
21	5	20	1	Jumala
17	7	14	2	Valtiot / hallitukset
17	8	10	6	Nuoret / lapset
15	8	14	3	Johtajat
14	5	14		Kristilliset kirkot / uskonnolliset toimijat

Taulukko 9: Muut toimijat

Seuraava alaluokka, uskonnolliset toimijat, koostuu yhteensä viidestätoista toimijasta. Tähän alaluokkaan sisältyy myös useita ei-inhimillisiä toimijoita, kuten Jumala, joka mainittiin aineistossa yhteensä kaksikymmentäyksi kertaa. Muita abstrakteja alaluokkaan sisältyviä toimijoita ovat esimerkiksi Allah, pyhimykset sekä traditiot. Inhimillisiin uskonnollisiin toimijoihin puolestaan lukeutuu uskonnollisia yhteisöjä, niiden edustajia tai johtajia sekä yksittäisiä uskonnollisia auktoriteetteja, kuten Paavi Franciscus.

Kolmannessa alaluokassa, valtioissa, on aineistosta nousseita nimettyjä valtioita sekä saastuttamisen, vastuun, teollistumisasteen tai haavoittuvaisuuden mukaan aineistossa esitettyjä valtioiden kategorioita. Olen sisällyttänyt tähän kategoriaan myös maininnat ”köyhistä”, vaikka osa maininnoista ei kontekstissaan erikseen mainitse tarkoittavansa nimenomaan köyhiä valtioita. Aineisto kuitenkin käsittelee kansainvälistä politiikkaa lähes yksinomaan valtiollisesta näkökulmasta ja köyhiä usein peilattiin rikkaisiin maihin ja kansoihin, joten koin perustelluksi sisällyttää sen tähän alaluokkaan. Juuri köyhät nousivat aineistosta toiseksi suurimmaksi nähdyn toimijaksi kahdellakymmenelläkuudella maininnalla yhdeksässä julistuksessa.

Kiinnostavasti toimijuuden aktiivisuuden ja kohteen vertailussa köyhät nähtiin ylivoimaisesti eniten toiminnan kohteena. Vain kuusi mainintaa aineistossa näki köyhät aktiivisena toimijana, jolla on oma ääni ja mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä, kun taas kaksikymmentäseitsemän mainintaa kehysti kyseisen ryhmän ainoastaan auttamisen kohteena. Vastaavasti kolmanneksi eniten mainintoja saanut toimija, haavoittuvaiset valtiot ja yhteisöt kahdellakymmenelläkahdella maininnalla yhdeksässä julistuksessa, nähtiin poikkeuksellisen vahvasti toiminnan kohteena. Muut kohteena nähtyjä toimijoita aineistossa ovat luonto ja ekosysteemit, kehittyvät maat, tulevaisuuden sukupolvet, lobbaajat, naapurit ja työvoima, mutta mainintoja on kaikilla verrattain vähän, yhdeksästä maininnasta yksittäiseen nimeämiseen.

Neljäs alaluokka, kansainväliset sekulaarit toimijat, käsittää erilaisia teollisuuden aloja, organisaatioita, poliittisia toimijoita sekä tutkijoita. Tässä alaluokassa tiedeyhteisö ja tiedemiehet nousivat eniten mainituksi toimijaksi yhdeksällä maininnalla kolmessa julistuksessa. Muita alaluokkaan sisällytettyjä toimijoita ovat muun muassa EU, COP26, rahoittajat ja maatalous.

Seuraavat kaksi alaluokkaa, muut ei-inhimilliset toimijat sekä yhteiskunnalliset toimijat sisällyttävät molemmat neljä toimijaa omissa luokissaan. Muihin ei-inhimillisiin toimijoihin lukeutuu muun muassa eläimet ja olennot, rakkaus ja luonto tai ekosysteemit. Kaikki aineistossa mainitut ei-inhimilliset toimijat eivät ole tässä alaluokassa. Suurin osa ei-inhimillisistä toimijoista oli uskonnollisia tai henkisiä, joten ne on sijoitettu uskonnollisten toimijoiden alaluokkaan. Yhteiskunnallisia toimijoita puolestaan aineistossa mainittiin esimerkiksi puolueet, kaupungit, koulut ja konsulaatit.

Tiivistettynä aineistosta nousevat muut toimijat painottuvat ihmisiin, valtioihin sekä uskonnollisiin toimijoihin. Kolmeen ensimmäiseen alaluokkaan ovat kerääntyneet kaikki yli kymmenen mainintaa saaneet yksittäiset toimijat, jotka on havainnollistettu yllä taulukossa 9. Yhteensä näillä kolmella alaluokalla on mainintoja kaksisataakuusikymmentäyhdeksän. Viimeiset kolme alaluokkaa ovat huomattavasti vähemmän merkityksellisiä yhteensä vain viidelläkymmenelläyhdeksällä maininnalla aineistossa.

6 Keskeiset tulokset

6.1 Hyveellinen ihminen kestävän elämän perustana

Aineistosta nousi yhteensä viisikymmentäneljä arvoa, joista merkityksellisimpiä olivat toimintaan kannustaminen, kulutuksen vähentäminen ja kestävät elintavat, köyhien ja haavoittuvaisten auttaminen, kunnioittaminen sekä oikeudenmukaisuus. Aineistossa painottui ennen kaikkea ihmiskeskeinen näkökulma luontoon ja kestäviin arvoihin. Antroposentrisyys kulminoituu aineistossa hyveiden painotukseen ja hyveellisen ihmisen ideaaliin. Tässä kestävän ja positiivisen luontosuhteen omaavassa ideaalisen ihmisen kuvassa yhdistyy ennen kaikkea aktiivinen toiminta luonnon ja kanssaihmisten puolesta. Hyveellinen ihminen auttaa köyhiä ja haavoittuvaisia, on oikeudenmukainen, vähentää kulutusta sekä rakentaa kestävämpiä elämäntapoja ja kunnioittaa niin luontoa kuin ihmisiäkin. Erityisesti heikommassa asemassa olevien auttaminen nousi merkitykselliseksi sen ollessa ainoa arvo, joka mainittiin kaikissa aineiston julistuksissa.

Antroposentrisestä painotuksesta sekä toimintaan sitoutumisen vaatimuksen ja kannustamisen arvon noustua eniten mainituksi aineistossa voi päätellä, että julistusten kirjoittajat näkevät ihmisten toiminnan olevan keskeisessä asemassa kestävämmän luontosuhteen rakentamisessa sekä ilmastonmuutoksen torjumisessa. Toisaalta aineiston luonne COP26-kokoukseen osallistuneille johtajille sekä laajemmalle yleisölle kirjoitettuna vetoamuksina takaa jo itsessään rajauksia tai painotuksia siihen, millaisia arvoja tietoisesti tai tiedostamatta kirjoittajat ovat halunneet välittää. Vetoomusten kirjoittamisen motiivina on ollut vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta, jolloin on luonnollista, että toimintaa sekä ihmiskeskeiset hyveellisyyttä korostavat arvot nousevat esiin.

Antroposentristen arvojen painotus on kuitenkin huomattavan suuri verrattuna esimerkiksi biosentrisiin arvoihin, joita aineistosta nousi vain kuusi, kun antroposentrisiä arvoja mainittiin yhteensä kolmekymmentäkolme. Merkittävimmät biosentriset arvot, jotka aineistosta nousivat, ovat elinvoimaisen ympäristön arvostus sekä planeetan tai luonnon suojelu ja pelastaminen. Luonnon hyvinvointiin keskittyvät arvot puhuvat luonnon puhtauden, rikkaan biodiversiteetin ja kaiken elämän puolesta. Aineistosta on löydettävissä tässä suhteessa pieni, luonnon itseisarvoa tukeva joukko ilmaistuja arvoja, vaikka suurimmaksi osaksi elinvoimaista ympäristöä arvostetaan ensisijaisesti ihmisten asuinpaikkana tai resurssina.

Toki karkea polarisoitunut jako pelkästään antro- ja biosentrisiin arvoihin kestävien elintapojen ja luontosuhteen tutkimisessa on hankalaa, koska ihminen on olennainen osa luontoa ja ympäristöä. Ihminen on sidottu niin perustavanlaatuisesti vastavuoroiseen suhteeseen luonnon kanssa, että aineiston arvojen jaottelu tiukasti näihin kahteen oli mahdotonta. Aineistossa ei myöskään juuri avattu arvojen taustalla piileviä motiiveja, tavoitteita tai näkökulmia, poikkeuksena ainoastaan kuudennen julistuksen ilmasto-oikeuden käsitteen määrittely.

Pyrin ratkaisemaan kyseisen ongelman luomalla ihmisen ja luonnon yhtenäisriippuvuutta kuvaavan, vastavuoroisten arvojen luokan, johon sisältyvät kaikki ne arvot, jotka edistävät yhtäläisesti sekä ihmisten, että luonnon hyvinvointia, eikä niitä ole voinut kontekstin kautta sijoitella kuuluvaksi antro- tai biosentrisiin arvoihin. Luokitteluni laajentaa dikotomista perinteistä ja tutkimuskirjallisuudesta noussutta tapaa analysoida ja luokitella arvoja tiukan ihmis- tai luontokeskeisiksi. Toisaalta tulkintani voisi nähdä vastaavan Timo Purjon eettistä ekologisuuutta, joka ottaa huomioon kokonaisvaltaisen ja vastavuoroisen hyvinvoinnin ihmisten ja luonnon välillä.

Neljäs aineistosta noussut luokka, teosentriset arvot, eli uskonnollisuutta tai henkisyyttä ilmaisevat arvot, jäi melko marginaaliseksi vain neljällä arvolla. Vaikka julistusten kirjoittajat edustivat kirkkoja ja uskonnollisia organisaatioita, uskonnollisuus ei juuri näkynyt välitettyjen arvojen tasolla. Toisaalta toki monet hyveelliset arvot, kuten anteliaisuus, kunnioittaminen tai hyvä tahto linkittyvät myös kristinuskon ja islamin eettisiin suuntaviivoihin. Suurimpana uskonnollisena arvona aineistosta nousi luomakunnasta välittäminen ja huolehtiminen (*care of creation*), joka suosittuna fraasina toistui samassa muodossa seitsemässä julistuksessa. Fraasi viittaa kristillisten kirkkojen tilanhoitajaetiikkaan, johon kristillistä luontosuhdetta on pyritty perustamaan.

Kiinnostavaa on, että vaikka selkeän uskonnollisia ja henkisiä arvoja nousi aineistosta verrattain vähän, ympäristöarvoihin ja eettisiin toimintaperiaatteisiin liitetyistä perusteluista hieman yli puolet linkittyvät uskonnollisiin tai hengellisiin lähteisiin. Aineistosta nousi kolmekymmentä koodattua perustelua, joista kuusitoista oli uskonnon traditiolla, uskonnollisilla teksteillä ja auktoriteeteillä sekä Jumalan tai Allahin sanalla perusteltua.

Vaikka arvot sitoutuivat ensisijaisesti hyveisiin, julistusten uskonnollinen konteksti näkyy nimenomaan käytetyissä perusteluissa.

Uskonnollisten perusteluiden merkityksellisyys ilmenee myös siinä, että kymmenen yhdestätoista julistuksesta käytti uskonnollisia perusteluja arvojen yhteydessä. Vain viides julistus, *Glasgow Multifaith Declaration*, käytti ainoastaan sekulaareihin lähteisiin perustuvia perusteluja. Kyseinen julistus on toisaalta myös lyhyin kaikista aineiston vetoamuksista, vain yhden sivun mittainen, ja moniuskontoisen luonteensa vuoksi melko neutraali yleiseltä sävyltään. Vetoamus on lisäksi ainoa aineistossa, jossa allekirjoittaneissa on edustettuna myös muita traditioita, kuin kristinusko ja islam.

Sekulaareja perusteluja nousi kahdeksan, ja ne nojasivat vahvasti tieteeseen ja erilasiin kansainvälisiin poliittisiin sopimuksiin. Aineistossa viitattiin tieteeseen ja tutkijoihin erityisesti perustellessa kestävämpien elämäntapojen ja muutoksen tarvetta. Poliittisia sopimuksia puolestaan käytettiin perusteluina lähes kaikissa, yhteensä kymmenessä julistuksessa, ja ne linkittyivät ennen kaikkea toimintaan sitoutumisen, köyhien auttamisen ja yhteistyön arvostamisen kanssa.

Kolmas perusteluiden luokka, ihmisten ominaisuuksiin linkittyvät perustelut, jäivät verrattain marginaaliseksi kuudella perustelulla ja kymmenellä maininnalla koko aineistossa. Universaaliin ihmisyyteen, moraaliiin tai vastuuseen vetoamista ei selkeästi koettu yhtä tärkeänä tai tehokkaana, kuin uskonnollisten tai sekulaarien auktoriteettien ja kirjallisten lähteiden käyttäminen.

Arvojen perusteluissa näin ollen korostuu erityisen kirkkaasti aineiston konteksti uskonnollisten traditioiden ja poliittisen kentän rajoitteissa. Arvottaminen tapahtuu niin inhimillisten intressien, kuin teosentristen lähteiden pohjalta. Tulokset vastaavat ympäristöetiikan kentällä käytävää väittelyä siitä, millä luonnon arvoa mitataan ja kuka toimii arvottajana. Poliittisessa päätöksenteossa, erityisesti sopiessa luonnonvarojen hinnoista esimerkiksi päättämällä tukisummista tai hinnoittelemalla hiilen käyttöä korostuu luonnostaankin antroposentrinen luonnon välinearvoa korostava näkökulma. Mutta kuten Oksanen (2012) huomauttaa, vaikka luonnon arvottamista on pyritty hahmottelemaan talouden mittareilla rahassa, luonnon arvo muodostuu monista muistakin lähteistä, kuten esimerkiksi juuri uskonnollisista näkemyksistä luonnosta jumalan pyhänä luomakuntana.

Kriittisesti metodologiasta on huomautettava, että arvojen jaottelu luokkiin niiden ihmisiin, luontoon tai vastavuoroisuuteen kohdentumisen perusteella perustuu ainoastaan yhden tutkijan tulkintaan. Jaottelu voisi näyttää erilaiselta, jos joku muu olisi tehnyt sen. Kyse on myös sisällönanalyysin avulla tuotetusta tulkinnasta vetoomusten kirjoittajien merkityksistä, joita ei ole haastatteluiden tai kyselyn avulla pystytty varmistamaan tai tarkentamaan. Kuten olen ilmaissut, aineistossa on harvemmin syvennetty eri käsitteiden, periaatteiden tai arvojen motiiveja tai tavoitteita. Ilmastomuutoksen pysäyttämisen vaatimisen yhteydessä ei olla esimerkiksi kerrottu halutaanko päästöjen vähentämisellä edistää ilmaston ja luonnon puhtautta, vai välttää ilmaston lämpeneminen siitä syystä, että se hankaloittaa ihmisten elämää. Vai kulminoituuko motiivit kokonaisvaltaisemmin sekä ihmisen, että luonnon hyvinvoinnin takaamisen ympärille?

Useat arvoista on ilmaistu aineistossa vain yhdellä sanalla, kuten *oikeudenmukaisuus* tai *pelastaminen*. Moni julistus käytti samoja suosittuja fraaseja tai iskulauseelta tuntuvia ilmaisuja oikeudenmukaisesta siirtymisestä köyhien auttamiseen. Osa arvoista on varmasti noussut ajankohtaisten ja COP-26 asialistalla olleiden teemojen mukaan keskeisemmiksi, kuin toiset. Esimerkiksi yksi merkityksellisimmistä arvoista, köyhien ja haavoittuvaisten auttaminen on saattanut nousta aineistosta sen takia, että ilmastokokouksen yksi päätavoitteista keskittyi rikkaampien maiden lupaukseen ilmastorahoituksen järjestämisestä kohdistuen erityisesti auttamaan köyhempitä ja pienemmän hiilijalanjäljen omaavia maita. Myös yhteisöjen ja luonnollisten elinympäristöjen suojelu on ollut kokouksen yksi päätavoitteista.

Kyseisten teemojen ollessa asialistalla on luonnollista, että julistukset ovat keskittyneet toimintaan ja auttamiseen. Tämä ohjaa vahvasti kuvaa siitä, millaisia kestävämmän elämäntavan ohjaavia arvoja julistukset välittävät. Toisaalta, vaikka COP26-kokouksessa käsiteltävät teemat ovat varmasti vahvasti vaikuttaneet ilmaistuihin arvoihin, ovat kirjoittajat kuitenkin nostaneet vetoomuksiinsa juuri ne asiat, jotka ovat koettu tärkeimmiksi. Kirjoittaessa on jouduttu tekemään rajauksia ja valintoja, mikä ilmaisee mitkä arvot ja teemat ovat merkityksellisimpiä. Esimerkiksi juuri köyhien ja vähempiosaisten auttaminen on keskeinen arvo ja eettinen ohje niin kristinuskon, kuin islaminkin traditioissa.

Erityisesti hyveiden ja uskonnollisten arvojen tulkinta ja nykyinen jaottelu omiin luokkiinsa saattaa vaikuttaa analyysini lopputuloksiin. Jos arvojen perustelut ovat uskonnolliset ja niitä ilmaisevat uskonnolliset toimijat, voidaanko ihmiskeskeiset hyveelliset arvot, kuten anteliaisuus lukea tällöin kristilliseksi tai islamilaiseksi arvoksi? Anteliaisuus ja vähempiosaisten auttaminen ovat keskeisiä eettisiä periaatteita kummassakin traditiossa, joten periaatteessa ne voisi sisällyttää myös uskonnollisten arvojen luokkaan, jolloin aineiston arvorakennelma painottaisi vahvemmin uskonnollisia arvoja antroposentristen arvojen sijaan.

Yhtäläisyyksistä tai luokitteluun liittyvistä valinnoista huolimatta on muistutettava, etteivät tutkimustulokset ole yleistettävissä kertomaan kokonaisvaltaista kuvaa julistusten edustamista kirkoista tai organisaatioista sekä niiden luontoarvoista. Aineisto on pieni, aikasidonnainen ja kohdennettu todella spesifiin tarkoitukseen. Argumentoin kuitenkin sen puolesta, että vetoamukset heijastelevat traditoidensa yleistä linjaa luontosuhteista ja ympäristöarvoista. Tuloksista on nähtävissä perinteiseen tilanhoitajaetiikkaan ja kristinuskon sekä islamin keskeisiin eettisiin periaatteisiin linkittyviä yhtäläisyyksiä, joiden perusteella vetoomusten voidaan nähdä olevan samassa linjassa traditoiden yleisten ympäristöarvojen kanssa. Tuloksissa korostuukin ennen kaikkea ne arvot, jotka kirjoittajat ovat kokeneet ajankohtaisesti ja vetoomusten kohdeyleisön kannalta tärkeimmiksi.

6.2 Uskonnolliset toimijat muutokseen kutsujina

Aineiston kirjoittajien oma toimijuus näyttäytyy ennen kaikkea maailman valtioiden johtajien sekä koko ihmiskunnan aktiivisina kutsujina kohti kestävämpää ja ympäristöystävällisempää politiikkaa sekä elintapoja. Kirjoittajat ja allekirjoittajat käyttävät ensisijaisesti toimijuuttaan äänenä, jolla pyritään vetoamaan muihin, jotta muutos saadaan aikaiseksi. Aineistosta nousee selkeä ja yhtenäinen näkemys muutoksen tarpeellisuudelle niin kansainvälisellä ja poliittisella tasolla, kuin kirjoittajien omassa toiminnassa.

Toimijuus kulminoituu näin ollen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja huolestuneeksi ääneksi, jonka avulla pyritään saamaan aikaan muutos kestävämmälle luonnon käytölle ja elintavoille. Julistukset ovat kirjoitettu ensisijaisesti juuri COP26-kokoukselle ja poliittisille johtajille, joten toimijuuden keskittyminen kehottamiseen ja pyytämiseen ei ole yllättävää. Aineistosta nousee tämän lisäksi vahva koko ihmiskuntaan kohdistuva vaikuttamisen

pyrkimys vetoamalla aineistossa ”meihin” kollektiivisesti, ja näin ollen sisällyttämällä kaikki ihmiset aktiivisen toimijuuden piiriin. Jo itse julistusten kirjoittaminen on ilmaisu aktiivisen vaikuttajan roolista, jolla on mahdollisuus vaikuttaa asenteisiin, maailman johtajiin ja kansainväliseen politiikkaan.

Ääntä käyttävän ja ohjeistavan vaikuttajan roolin lisäksi suurin osa vetoamuksista laajentaa toimijuuttaan ympäristöystävällisemmän ja kestävämmän toimijan rooliin listaamalla erilaisia konkreettisia toimia, joilla parempia elintapoja rakennetaan. Kestävämmän toiminnan rakentaminen nähdään noin puolissa julistuksista lähtevän oman toiminnan kriittisestä reflektoinnista, jonka nähdään lopulta johtavan haluttuun positiiviseen muutokseen. Muita konkreettisia toimia, kuten rukoilua, uuden oppimista, yhteistyötä ja asenteiden muutosta kehoitetaan toteutettavaksi niin yksilöllisellä tasolla, kuin oman yhteisön sisällä. Kahdeksan vetoamuksista listaa konkreettisia esimerkkejä kestävämmistä toimista.

Aktiivinen toimijuus ulotetaan näin ollen niin yksilölliselle, kuin yhteisöllisellekin tasolle. Yhteisöllisyys nousee erityisen vahvasti siinä, että lähes kaikki vetoamuksista puhuvat allekirjoittaneiden toimijuuden lisäksi kollektiivisesti koko ihmiskunnasta ”meinä”. Kymmenessä julistuksessa kaikkien ihmisten toimijuutta tarkastellaan ja tuodaan esille korostamalla yhteisöllisyyttä tai samassa tilanteessa olemista. Kolme julistusta jopa painottaa kollektiivisempaa kaikkien ihmisten jaetun toimijuuden roolia julistusten kirjoittaneiden toimijuuden sijasta.

Jaetun vastuun näkökulma nousee koko ihmiskunnan toimijuutta tarkasteltaessa aineistossa. Meistä ihmiskuntana puhuttaessa aineistossa painottuu kiireellisyys ympäristöystävällisemmän toiminnan ja muutoksen puolesta. Ihmiskunnan toiminnan muutos nähdään välttämättömänä ja erittäin tarpeellisena mahdollisen ympäristökatastrofin tai muiden uhkien ja vääryyden välttämiseksi. Kaksi vetoamuksista jopa näkee ihmiskunnan toimijuuden äärimmäisen negatiivisena ympäristölle korostaen ihmisten syyllisyyttä ilmastonmuutokseen ja ympäristöongelmiin. Suurimmaksi osaksi koko ihmiskunnan toimijuutta on kuitenkin aineistossa käsitelty melko neutraalisti, joskin kolme julistuksista huolen ja kiireellisyyden konteksteista huolimatta korosti myös positiivista muutokseen kykenevää ja pystyvyyttä edistävää toimijuuden roolia.

Kollektiivinen kaikkien ihmisten rooli näyttäytyy siis aktiivisena ja hieman ristiriitaisenakin vastakkaisten näkökulmien noustessa aineistosta. Toisaalta aineistosta nousee näkökulmia ihmisistä suoranaisena uhkana luonnolle, mutta myös kykeneväisenä positiiviseen muutokseen ja kestävään toimintaan. Yhteistä ihmiskunnan roolille kuitenkin on kaikissa sen maininnoissa yhteistyön ja osallistumisen ilmaisu ja toisinaan jopa vaatiminen.

Kirjoittajien oman toiminnan ja uskonnollisten traditioiden oppien uudelleenreflektointi heijastelee kaiken kaikkiaan historiallista kehitystä uskontojen ympäristötoimijuudessa. Olkoon kehityksen taustalla Lynn White Jr:n aloittama kristinuskon kriittinen luontosuhteen tarkastelu, perinteinen ekoteologian perinne tai ajankohtainen ympäristöhuoli ja sen leviäminen yhteiskunnan ja kulttuurin kaikille aloille, toimijuuden ja uskonnollisen luontosuhteen kehittyminen ja halu sen rakentamiseen on selkeästi läsnä aineistossa.

Kirjoittajien oman toimijuuden lisäksi tarkastelun kohteena oli muut aineistosta nousseet toimijat suhteessa ympäristötoimintaan. Toimijuuden kuva koko aineistossa ylipäättään on varsin laaja ja monimuotoinen, joka laajentaa toimijuutta tarkoittamaan muutakin, kuin yksilöä. Vetoamukset myöntävät toimijuuden usealle ei-inhimilliselle toimijalle, kuten jumalille, rakkaudelle tai luonnolle. Ei-inhimillisten ja yksilöllisten inhimillisten toimijoiden lisäksi aineistossa on runsas kattaus erilaisia ryhmiä tai yksilöistä ja ryhmistä muodostuvia toimijoita, kuten esimerkiksi valtioita, rahoittajia tai muslimeja.

Muut toimijat aineistossa kuitenkin painottuvat vahvasti inhimillisiin, uskonnollisiin sekä valtiollisiin toimijoihin. Nämä heijastelevat arvoissa näkyviä painotuksia, eniten mainintoja nousee liittyen ihmiskuntaan, köyhiin ja haavoittuvaisiin. Valtiolliset toimijat ilmaisevat vetoamusten kontekstia ilmastokokoukseen liittyvänä ja maiden poliittisille johtajille esitettyinä vaatimuksena toimia. Tutkimustuloksissa korostuneet arvot, niiden perustelut sekä toimijuuden painotukset korostavat tutkimuskirjallisuudessa mainitun Saba Mahmoodin (2012) ja toimijaverkkoteorian monimuotoista sekä kulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstin rajoitteissa muodostuvaa toimijuuden kokonaisuutta. Kuten Mahmoodin työssä, tässä tutkimuksessa korostuu selkeänä uskonnollisten traditioiden oppien luomat lähtökohdat sekä sekulaarin poliittisen kontekstin rajoitteet, jonka puitteissa arvoja ja erityisesti toimijuutta voidaan rakentaa.

Kiinnostavaa on, miten eri toimijat nähdään aineistossa joko aktiivisina valintoihin ja vaikuttamiseen kykenevinä toimijoina tai kirjoittajien oman toiminnan kohteena. Köyhät ja haavoittuvaset nousivat aineistosta ylivoimaisesti eniten kohteina käsiteltyinä toimijoina, joita tulee auttaa tai pelastaa. Vain muutama maininta vaatii auttamisen lisäksi myös köyhien maiden vahvempaa kuuntelemista sekä integroimista poliittiseen päätöksentekoon sisällyttäen näkemykseen ajatuksen köyhien valtioiden kapasiteetista osallistua, arvokkaasta uniikista näkökulmasta sekä panoksesta kansainväliseen politiikkaan.

Verrattuna köyhien ja haavoittuvaisten näkemiseen lähes yksinomaan passiivisena toiminnan kohteena, esimerkiksi rikkaat maat ja kansat, uskonnolliset toimijat tai tiedeyhteisö ilmaistiin aineistossa ainoastaan aktiivisina toimijoina, ei kertaakaan kohteena. Aktiivi-kohde näkökulman tarkastelu paljastaa mielenkiintoisella tavalla, miten muihin toimijoihin ja vuorovaikutussuhteisiin niiden välillä suhtaudutaan. Kenties toiminnan kohteiden ja aktiivisten toimijoiden vertailu heijastelee myös kansainvälisen politiikan historiallisia valtarakenteita, joissa rikkaat valtiot ja länsimaat ovat perinteisesti dominoineet. Tulokset vahvistavat Anthony Giddensin argumenttia vallan suhteesta toimijuuteen: valtaa pitävillä, tässä tutkimuksessa rikkailla, nähdään olevan mahdollisuus ja edellytykset vaikuttaa, kun taas köyhillä ja haavoittuvaisilla ei sitä mahdollisuutta koeta olevan.

Yllättävää mielestäni on, että vaikka uskonnolliset toimijat ovat aineistosta nousseet kolmen suurimman luokan joukossa, kuvattu toimijuus ei sinänsä painottunut selkeään uskonnolliseen tai hengelliseen toimintaan. Toki mainintoja esimerkiksi rukoilusta, meditoinnista tai Jumalan suunnitelmiin luottamisesta nousi, mutta ne jäivät verrattain marginaaliseen asemaan aineistossa. Tärkeämpänä nähtiin oman toiminnan arviointi ja muuttaminen kestävämpään suuntaan muun muassa siirtymällä vihreämpään energiaan tai tarkistamalla, että sijoitukset tai yhteistyökumppanit eivät edistä luonnon resurssien liikakäyttöä tai päästöjä.

Toimijuuden uskonnollisuuden arvioinnissa on kuitenkin omat haasteensa. Vaikka toiminta ei pääsääntöisesti vaikuta uskonnolliselta, suurimpana teosentrisenä arvona noussut luonnosta välittäminen ja huolehtiminen, *care of creation*, viittaa tilanhoitajaetiikan mukaisen toiminnan arvostamiseen. Myös se, että yli puolet arvojen perusteluista pohjautuivat uskonnollisiin lähteisiin, puoltaa uskonnollisia tai henkisiä motiiveja toiminnalle. Tilanhoitajuutta ei olla aineistossa määritelty, mutta sen nykyiset tulkinnat korostavat ihmisten vastuuta ja luonnon

resurssien kestäväää käyttöä vastaten esimerkiksi COP26-kokouksessa ajettuja normeja ja aineistossa nousseita kestävämpien elintapojen esimerkkejä.

Tämän vuoksi on vaikea sanoa, näkevätkö vetoomusten kirjoittajat kirjaamansa konkreettiset toimet esimerkiksi tilanhoitajaetiikan mukaiseksi toiminnaksi, koska sitä ei olla eksplisiittisesti avattu tekstissä. Teosentriset arvot ja normit sekoittuvat helposti sekulaareihin, koska konkreettiset toimet näyttävät samoilta, vaikka toiminnan motiivit saattavat juontua eri arvoista. Arvot kuitenkin ohjaavat toimintaa, joten tämän perusteella voisi varovaisesti arvioida sekulaarilta näyttävän toimijuuden juontuvan myös uskonnollisesta tai henkisestä kontekstista.

Olen parhaani mukaan pyrkinyt avaamaan tulkintojani ja perustellut valintojani analyysin yhteydessä, jotta tulosten objektiivinen arvioiminen olisi mahdollista. Tämän lisäksi olen yrittänyt peilata tuloksia teoreettiseen viitekehykseen verratakseni tuloksiani aiemmin tehtyyn tutkimukseen sekä kirjoittajien traditioiden kontekstiin. Kyse on jälleen kuitenkin vain yhden tutkijan tulkinnasta, jota ei ole voitu syventää tai tarkentaa esimerkiksi haastatteluiden avulla, joissa olisi voitu hyödyntää suoria kysymyksiä aineiston kirjoittajilta, samaan tapaan kuten McLean Taylorin ja kumppaneiden tutkimusmetodia on aiemmin käytetty. Uskonnollisten traditioiden kokonaisvaltainen ympäristötoiminta on huomattavasti laajempaa ja monimuotoisempaa, mitä tässä aineistossa nousee esiin.

7 Pohdinta

7.1 Yhteenveto

Uskontojen ja hengellisten toimijoiden anti ympäristökeskustelulle ja ajankohtaiselle kansainväliselle neuvottelulle siitä, miten ihmisen ja luonnon suhde tulisi määritellä ja järjestää, on kiistattoman tärkeä. Kuten monet tutkijat (ks. Urry 2011; Gottlieb 2006; Pesonen ja Kurenlahti 2020; Hulme 2017; Rolston 2006) ovat esittäneet, uskonnot, niiden ymmärtäminen ja osallistuminen ovat keskeisessä asemassa ympäristöongelmien ja ilmastonmuutoksen ymmärtämisestä sekä ratkaisemisesta. Uskontoperinteiden kannanotot, oman tradition luontosuhteen ja oppien reflektointi sekä kasvava ympäristötoiminta osoittaa myös uskonnollisten liikkeiden omaksuneen paikkansa ja mahdollisuudet osallistua yhteen aikamme suurista ongelmista.

Tässä tutkimuksessa on tutkittu uskonnollisten toimijoiden YK:n COP26 ilmastokokoukselle osoitettuja vetoomuksia ja niissä ilmaistuja arvoja ja ympäristötoimijuutta. Tutkimus ammentaa ja on jatkumoa uskontoekologian uusimmalle suuntaukselle tutkia uskontoperinteiden reaktioita ja suhdetta kasvaviin ympäristöongelmiin. Teoreettiset pohjat tälle tutkimukselle ovat antaneet myös kristinuskon ja islamin ekoteologia, ympäristöfilosofian arvoteoreettinen jaottelu sekä toimijuuden tutkimus. Tulokset antavat kuvaa viimeaikaisimmasta valtauskontojen ja uskonnollisten toimijoiden osallistumisesta kansainvälisen ympäristöpolitiikan kentälle. Vaikka otos on pieni ja rajattu, se heijastelee vahvasti uskontojen laajempaa linjaa, asenteita ja arvoja ihmisen ja ympäristön välisten suhteiden järjestämisessä.

Tutkimustulosten mukaan ympäristökriisin välttämiseksi uskonnolliset toimijat tarjoavat hyveellisen ihmisen ideaalia, jonka ympäristöarvot kulminoituvat vähempiosaisten auttamiseen, kunnioittamiseen, oikeudenmukaisuuteen sekä kestävyteen vastavuoroisen ja vastuullisen luontosuhteen rakentamisessa. Arvot painottuivat ensisijaisesti antroposentrisiin ja luonnon välinearvoon perustuviin arvoihin, mutta marginaalinen biosentristen ja luonnon itseisarvoa korostava arvojen joukko oli myös nähtävissä. Tiukka luokittelu pelkkiin ihmis- ja luontokeskeisiin arvoihin oli hankalaa, koska aineistossa esiintyi runsaasti myös ihmisen ja ympäristön hyvinvointiin vastavuoroisesti suhtautuvia arvoja, joiden kontekstista ei voinut päätellä mihin ne ensisijaisesti ankkuroituivat. Arvojen perustelut linkittyvät melko vahvasti

uskonnollisiin traditioihin, oppeihin ja Jumalan sanaan, mutta pohjautuvat myös sekulaareihin lähteisiin, kuten tieteelliseen tutkimukseen sekä poliittisiin sopimuksiin.

Vetoomusten kirjoittavat kokevat oman toimijuutensa roolin sijoittuvan ennen kaikkea aktiivisiksi kestävämmän ympäristötoimintaan kutsujiksi. Pyrkimykset kestävien elintapojen ja vastuullisen luontosuhteen innoittamiseen näkyvät myös aineistossa nousseista konkreettisista toiminnan esimerkeistä sekä oman toiminnan kriittisestä tarkastelusta, jolla muutosta pyritään saamaan aikaan. Uskontojen rooli näyttää sitoutuvan vahvasti edelleen uskontojen perimmäisten kysymysten ja sisältöjen ääreen: hyvän elämän mallien ja eettisten ohjeiden tarjoamiseen.

Aineistosta kuitenkin huokui kasvavan huolen äänet sekä kiireellisyyden painottaminen. Myös uskonnolliset kannanotot ympäristökysymyksiin ovat verrattain kasvaneet, kuten tämän tutkimuksen aineisto ja aiempi tutkimus hyvin havainnollistavat. Tästä voidaan kenties päätellä viitteitä mihin suuntaan kirkkojen ekoteologia ja toiminta on tulevaisuudessa suuntaamassa. Aktiivinen osallistuminen ympäristöpoliittisten ratkaisujen löytämiseen sekä arvopohjan ja eettisen toiminnan mallien tarjoaminen ihmisen ja ympäristön välisen suhteen rakentamisessa näyttäisi kulminoituvan yhä keskeisemmäksi osaksi kirkkojen sekä uskonnollisten organisaatioiden toimintaa.

Kenties tutkimustulokset tässä tutkimuksessa sekä kirkkojen vahvistuva ympäristötoiminta kuitenkin kuvaavat enemmän aikaa jossa elämme, jossa eettisemmän ja luontoa kunnioittavamman arvomaailman löytäminen linkittyy kaikkeen ihmisten toimintaan. Uskontojen ja hengellisten liikkeiden vihertymisestä on alettu puhua jo 1960-luvun ympäristöheräämisen sekä sen jälkeisten uskontojen itsereflektion vuosikymmenten jälkimainingeissa. Uskonnon ja luonnon suhdetta tutkinut professori Bron Taylor esittää vihertymisen levinneen ja kuvaavan olennaisesti myös muuta modernia henkistä ja ideologista kenttää. Luonnon pyhyiden konsepti sekä ympäristöä kohtaan esitetyt eettiset ja moraaliset velvollisuudet ovat löydettävissä uskontojen lisäksi myös näennäisesti maallisista liikkeistä, kuten esimerkiksi Amnesty Internationalista tai Greenpeacesta. (Taylor 2010, 5, 10.)

Tutkimustulosten myötä jäin pohtimaan kriittisesti myös valitsemani McLean Taylorin ja kumppaneiden metodin vaikuttamista tulosten rajautumiseen. Mitä kaikkea toimijuudesta jää persoonapronominien avulla ilmaistun toiminnan ulkopuolelle? Metodin vahvuutena koen

sen, että se nostaa aineistosta mielenkiintoiset kirjoittajien oman toimijuuden sekä koko ihmiskuntaan sidotun toimijuuden teemat, sekä sen, millaisena kirjoittajien oma toimijuus ja mahdollisuudet vaikuttaa koetaan. Jollain muulla tavalla ilmaistu toimijuus saattaa kuitenkin jäädä tämän metodin ulkopuolelle.

Metodin heikkoutena erityisesti tässä yhteydessä, jossa aineistoa ei olla tuotettu tätä tutkimusta varten, onkin juuri syvällisempien motiivien ja merkitysten jääminen hämäräksi. McLean Taylor ja kumppanit kehittivät metodinsa alun perin haastatteluaineistoa varten, jossa spesifisti räätelöityjen haastattelukysymysten avulla pystyttiin tuottamaan yhdessä haastateltavien kanssa tutkimuskysymyksiin suoraan vastaavaa aineistoa. Oma aineistoni ei ole kirjoitettu tätä tutkimusta varten, joten McLean Taylorin ja kumppaneiden metodin avulla tehdyssä analyysissä moni asia jäi mielestäni harmillisen pinnalliseksi tulkinnallisuuden osalta.

7.2 Jatkokysymykset

Tutkimustulokset ovat linjassa aiemman uskontoekologisen, ekoteologisen tutkimuksen sekä ympäristökysymyksiin liittyvän tutkimuksen kanssa. Uskonnot ja hengelliset liikkeet ovat olleet keskeisessä asemassa ympäristökeskustelussa niin sanotun 1960-luvun lopun ympäristöheräämisestä lähtien. Toiminta kulminoituu edelleen vahvasti suurten kysymysten pohdintaan, johon ihmisen ja luonnon suhteen rakentaminenkin kuuluu. Osallistumisessa ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn, kuten ympäristökriisin dilemmaan tarjoamalla uskonnollista lähestymistapaa normien ja arvojen kautta ei siis ole mitään uutta uskonnollisten liikkeiden osalta.

Toiminta ja aineistossa nousseet arvot vastaavat kristillistä ja islamilaista perinnettä vastaten vaikeisiin ajankohtaisiin haasteisiin merkitykselliseksi koettujen teemojen ympärillä. Käytännössä kestävä toiminta kuitenkin näyttää melko samalta, lähti se sitten uskonnollisista tai sekulaareista motiiveista liikkeelle. Ihmiskunta tietää mitä ilmastonmuutoksen ja ympäristöongelmien minimoimiseksi tai korjaamiseksi tulisi tehdä. Tästä syystä haasteena valittujen metodien sekä aineiston luonteen vuoksi tutkimuksessa olikin tulkita osan toimijuuden sekä arvojen uskonnollista ja sekulaaria pohjaa.

Jatkokysymykset linkittyvät tämän vuoksi luontoarvojen sekä ympäristötoiminnan motiivien syventämiseen. Vaikka aineistosta toki pystyi muodostamaan kuvaa uskonnollisten toimijoiden toimijuudesta sekä arvomaailmasta, analysoidessa niitä turhauduin usein siitä, että osa tuloksista jäi niin monitulkintaiseksi tai hieman hämärän peittoon. Pohdin useasti analyysiä tehdessäni kokevatko kirjoittajat sekulaareilta näyttävän toiminnan tai yleisinhimilliset arvot, kuten auttamisen tai kunnioittamisen kuuluvan ensisijaisesti tilanhoitajaetiikan tai tradition välittämän arvomaailman mukaiseen olemiseen, joka olisi tällöin nähtävissä uskonnollisena toimintana.

Tätä tutkimusta ja sen tuloksia täydentääkseen jatkotutkimusmahdollisuudet voisivat tästä syystä keskittyä ensisijaisesti uskonnollisten toimijoiden itseymmärryksen avaamiseen ja syventämiseen arvojen ja toimijuuden osalta. Spesifisti näihin kysymyksiin räätälöityjen haastatteluiden avulla esimerkiksi saataisiin tietoa uskonnollisten toimijoiden omasta käsityksestä siitä, mitä he sisällyttävät uskonnolliseen ja sekulaariin ympäristötoimintaan ja -arvoihin, vai voiko näitä sittenkään luokitella ja erottaa toisistaan? Tuoko uskonnollinen ympäristötoiminta ja lähestymistapa kestäviin elintapoihin jotain uutta tai muuta, mitä sekulaari toiminta ei tuo? Tämän tutkimusten tulosten perusteella uskonnolliseen ympäristötoimijuuteen nostettiin ainakin rukoilu ja avoimuus hengelliseen johdatukseen tai Jumalan suunnitelmiin luottamiseen, vaikka ne eivät olleet kokonaisvaltaisesti merkittävässä asemassa tuloksissa.

Syventämisen lisäksi tutkimusta on mahdollista laajentaa loputtomasti muiden uskonnollisten lausuntojen, vetoomusten tai julkisten keskustelujen puheenvuorojen piiriin. Laajempi aineisto uskontojen kannanotoista ympäristökysymyksiin ja kansainväliseen politiikkaan antaisi vahvemman kuvan uskonnollisesta ympäristöaktivismista ja julkisesti ajettujen ympäristöarvojen ja toiminnan muodoista. Myös mahdollinen ajallinen vertailu mahdollistaisi uskonnollisten liikkeiden ympäristötoiminnan ja -arvojen kehityksen tai muutoksen tutkimisen.

Myös muiden, kuin kristinuskon ja islamin traditioiden sisällyttäminen aineistoon laajentaisi kokonaisvaltaisemman uskonnollisen kentän osallisuutta ympäristökysymysten käsittelemisessä. Tämän tutkimuksen rajaus ja näkökulmat keskittyvät vahvasti länsimaihin, vaikka konteksti onkin kansainvälisessä poliittisessa diskurssissa. Toki rajaus johtunee varmasti osittain siitä, että COP26-kokous järjestettiin Euroopassa, joten paikalliset kirkot

olivat vahvemmin tietoisia ja mukana maantieteellisen läheisyytensä sekä erilaisten järjestettyjen tapahtumien vuoksi vahvemmin edustettuina. Mutta miten esimerkiksi Aasiassa, Etelä-Amerikassa tai Afrikassa uskonnolliset liikkeet osallistuvat ympäristöliikehdintään tai ympäristöpoliittisten ratkaisujen muodostamiseen?

Lähtökohdat tälle tutkimukselle oli omissa motiiveissani tutkia uskontojen ja ympäristökysymysten suhdetta tarjotakseni lisää tietoa ja syventääkseni omaa osaamistani koulumaailman tarpeita varten. Kuten olen argumentoinut, aineiston rajauksen ja otoskoon vuoksi tuloksista ei voi suoraan päätellä kristinuskon tai islamin kokonaisvaltaista ympäristöarvojen maailmaa tai toimijuutta ympäristöliikehdinnän kentällä. Tutkimus kuitenkin tarjoaa tietoa ajankohtaisesta uskonnollisten toimijoiden osallisuudesta katsomusaineiden tunneille. Tutkimus tarjoaa esimerkkejä niin tunnetuista vaikutusvaltaisista toimijoista, kuten Paavi Franciscuksesta ja Kirkkojen maailmanneuvostosta, kuin paikallisten yksittäisten uskonnollisten johtajien tai uskonnollisten nuorisjärjestöjen mahdollisuuksista vaikuttaa ja saada ääntään kuuluviin globaalilla skaalalla.

Uskontojen ympäristöarvojen yleistäminen on niin ikään mahdotonta tämän tutkimuksen perusteella, mutta aineisto ja tulokset antavat mahdollisuudet käsitellä miten arvot ilmenevät ja ohjaavat kirkkojen ja liikkeiden käytännön toimintaa. Vetoomuksia ei olisi kirjoitettu, jos kestävämmän elintavan löytämistä tai vähempiosaisten auttamista ei koettaisi arvokkaaksi. Traditioiden, oppien ja arvomaailman reflektointi sekä ekologinen aktivismi kertovat uskonnollisten liikkeiden pyrkimyksestä tietoisesti arvioida mikä on merkityksellistä ja välittämisen arvoista muulle maailmalle sekä seuraaville sukupolville. Hyvän elämän pohtiminen on muuttuvassa maailmassa kulttuurista ja uskonnollisesta vakaumuksesta riippumatta edelleen ajankohtaista.

Lähteet

Primääriaineisto

Call from Churches to Governments gathered in the Pre COP26 Milan, 30 September – 2 October. World Council of Churches. Saatavilla:

<https://www.oikoumene.org/resources/documents/call-from-the-churches-to-governments-gathered-in-the-pre-cop-26-milan-30-september-2-october>

Climate Justice for All. 2021. *Call from young Christian to Governments gathered in the Pre COP26 Milan, 30 September – 2 October.* World Council of Churches. Saatavilla:

<https://www.oikoumene.org/resources/documents/call-from-young-christians-to-governments-gathered-in-the-pre-cop-26-milan-30-september-2-october>

EcoJesuit. *Towards COP26: Advocating for Climate Justice – A Commitment from the Ignatian Family.* Saatavilla: https://www.sjesjesuits.global/media/2021/05/Ignatian-Commitment-EN_26April.pdf

Ecumenical Patriarch Bartholomew, Pope Francis & Archbishop of Canterbury Justin Welby. 1.9.2021. *A Joint Message for the Protection of Creation.* Yale Forum on Religion and Ecology: Interreligious. Saatavilla: <https://fore.yale.edu/Climate-Change/Climate-Change-Statements-World-Religions/Interreligious>

Glasgow Multi-Faith Declaration for COP26. 2021. Yale Forum on Religion and Ecology: Interreligious. Saatavilla: <https://fore.yale.edu/Climate-Change/Climate-Change-Statements-World-Religions/Interreligious>

Joint Appeal: "Faith and Science; Towards COP26". Yale Forum on Religion and Ecology: Interreligious. Saatavilla: <https://fore.yale.edu/Climate-Change/Climate-Change-Statements-World-Religions/Interreligious>

National Muslim organisations. 2021. *Joint statement by national Muslim organisations in the United Kingdom & Ireland. COP26 Glasgow.* Yale Forum on Religion and Ecology: Islam.

Saatavilla: <https://fore.yale.edu/Climate-Change/Climate-Change-Statements-World-Religions/Islam>

The Holy Father Francis. 29.10.2021. *Message of the Holy Father Francis for COP26*. The Holy See. Saatavilla: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2021/documents/20211029-messaggio-cop26-glasgow.html>

World Council of Churches. 10.10.2021. Statement From the Faith-Based Organisations to COP26. Saatavilla: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/statement-from-the-faith-based-organizations-to-cop26>

World Council of Churches. 12.11.2021. Faith Leaders call for urgent action at COP26. Saatavilla: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/faith-leaders-call-for-urgent-action-at-cop26>

World Council of Churches: 16.11.2021. Statement on the outcome of COP26. Saatavilla: <https://www.oikoumene.org/resources/documents/statement-on-the-outcome-of-cop26>

Muu aineisto

Alliance of Religions and Conservation (ARC). 1986. The Assisi Declarations. *Messages on Humanity and Nature from Buddhism, Christianity, Hinduism, Islam and Judaism*. Saatavilla: <http://www.arcworld.org/downloads/THE%20ASSISI%20DECLARATIONS.pdf>. Viitattu 3.6.2022

Durante, Chris. 3.9.2021. *The Green Patriarch and Ecological Sin*. Public Orthodoxy, The Orthodox Christian Studies Center of Fordham University. Osoitteessa: <https://publicorthodoxy.org/2021/09/03/green-patriarch-and-ecological-sin/>. Viitattu 5.6.2022

Eurooppa-Neuvosto. *COP26-ilmastokokous*. Saatavilla: <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/climate-change/paris-agreement/cop26/>. Viitattu 11.3.2022

Giddens, Anthony. 1984. *The Constitution of Society*. Polity Press, Cambridge.

Gordon, Tuula. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa Anneli Meurman-Solin & Ilkka Pyysiäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään* Gaudeamus, Helsinki.

Gottlieb, Roger S. 2006. Religion and ecology – What is the connection and why does it matter? Teoksessa Roger S. Gottlieb (toim.) *The Oxford Handbook of Religion and Ecology*. s. 3-23. Oxford University Press, New York.

Hulme, Mike. 2009. *Why We Disagree about Climate Change. Understanding Controversy, Inaction and Opportunity*. Cambridge University Press, New York.

Hulme, Mike. 2017. Climate Change and the Significance of Religion. *Economic & Political Weekly* Vol LII, no 28, s. 14-17.

Hynninen, Anna., Lindfors, Antti. & Opas, Minna. 2015. Valta ja toimijuus. Teoksessa Jaana Kouri (toim.) *Askel Kulttuurien tutkimukseen. 2015*. Scripta Aboensia 3, Turku.

Jenkins, Willis. 2008. *Ecologies of Grace – Environmental Ethics and Christian Theology*. Oxford University Press, New York.

Jenkins, Willis., Berry Evans & Kreider Luke B. 2018. Annual Review of Environment and Resources – Religion and Climate Change. *Annual Reviews*. s. 85-102

Johnston, Lucas F. 2013. *Religion and Sustainability – Social Movements and the Politics of the Environment*. Equinox Publishing, Sheffield.

Mahmood, Saba. 2012. *Politics of Piety – The Islamic Revival and the Feminist Subject*. Princeton University Press, New Jersey.

McLean Taylor, Jill., Gilligan, Carol. & Sullivan, Amy. 1995. *Between Voice and Silence: Women and Girls, Race and Relationship*. Harvard University Press, Cambridge.

McSweeney, Robert. 3.11.2021. *Analysis: Which countries have sent the most delegates to COP26?* Carbon Brief. Osoitteessa: <https://www.carbonbrief.org/analysis-which-countries-have-sent-the-most-delegates-to-cop26/>. Viitattu 11.3.2022

Michaelson, Mike. 2017. *Actor-Network Theory. Trials, Trails and Translations*. Sage, Lontoo.

Mononen, Markus. 2020. Uskonnon luonnolliset rajat – katsaus uskontoekologiaan. *Uskonnontutkija 1* (2020) ISSN 1796-4407

Oksanen, Markku. 2000. Johdanto. Teoksessa Arto Haapala & Markku Oksanen (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. s. 9-24. Gaudeamus, Helsinki.

Oksanen, Markku. 2012. *Ympäristöetiikan perusteet. Luonne, historia ja käsitteet*. Gaudeamus, Helsinki.

Opetushallitus. 2019. *Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019*. Määräykset ja ohjeet 2019:2. Opetushallitus, Helsinki. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Oreskes, Naomi. 2018. The Scientific Consensus on Climate Change: How Do We Know We're Not Wrong? Teoksessa Elisabeth A. Lloyd & Eric Winsberg (toim.) *Climate Modelling: Philosophical and Conceptual Issues*. s. 31-64. Springer Verlag

Pesonen, Heikki. 2004. *Vihertyvä kirkko: Suomen evankelisluterilainen kirkko ympäristötoimijana*. Väitöskirja. Suomen tiedeseura, Helsinki.

Pesonen, Heikki & Kurenlahti, Mikko. 2020. Ympäristökysymys. Teoksessa Heikki Pesonen & Tuula Sakaranaho (toim.) *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*. s.142-152. Gaudeamus, Helsinki.

Pesonen, Heikki & Wickström, Laura. 2018. Uskonto ja ympäristö. Teoksessa Kimmo Ketola, Tuomas Martikainen & Teemu Taira (toim.) *Uskontososiologia*. s.313-325. Eetos, Turku.

Pietarinen, Juhani. 2000. Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa Arto Haapala & Markku Oksanen (toim.) *Arvot ja luonnon arvottaminen*. s. 38-54. Gaudeamus, Helsinki

Pihkala, Panu. 2014. Ekoteologian määrittelystä. Teoksessa Olli-Pekka Vainio & Lauri Kemppinen (toim.) *Modernin teologian suuntauksia*. Kirjapaja, Helsinki.

Purjo, Timo. 2014. *Arvot ovat ihmiset toiminnan perusta*. Tampere University Press, Tampere.

Rolston, Holmes. 2006. Science and religion in the face of environmental crisis. Teoksessa Roger S. Gottlieb (toim.) *the Oxford Handbook of Religion and Ecology*. s. 376-397. Oxford University Press, New York.

Rytilä, Piia. 2015. Tulevaisuus, toivo ja ilmastonmuutos – Näkemykset tulevaisuudesta ja tulevaisuuteen vaikuttavista toimijoista ilmastonmuutosta käsittelevässä teologiassa. Pro gradu -tutkielma, teologinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. Saatavissa:

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/157538/RytilaPiiaProGradu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sakaranaho, Tuula. 1999. Pyhyiden taju. Tieto, ihminen ja luonto islamissa. Teoksessa Heikki Pesonen (toim.) *Uskonnon luonto, ihmisen ja luonnon suhde uskonnollisessa ajattelussa*. s. 33-52. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Sallinen, Sanna. 2020. ”Toimikaamme ennen kuin rukouksesta tulee ainoa toivomme” Uskontokuntien pyrkimykset vaikuttaa ilmastonmuutokseen suhtautumiseen. Pro Gradu, Filosofinen tiedekunta, teologian osasto. Itä-Suomen yliopisto.

Taylor, Bron. 2010. *Dark Green Religion. Nature Sprituality and the Planetary Future*. University of California Press, Lontoo.

The Holy Father Franciscus. 2015. *Encyclical Letter Laudato si'*. The Holy See. Saatavilla: https://www.vatican.va/content/francesco/en/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.pdf. Viitattu 5.6.2022

Thompson, Audrey. 1996. *Between Voice and Silence: Women and Girls, Race and Relationship*. Kirja-arvostelu. Educational Studies 1996.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi Oy, Helsinki.

UN Climate Conference UK 2021. *COP26 Goals*. Osoitteessa: <https://ukcop26.org/cop26-goals/>. Viitattu 11.3.2022

United Nations Climate Change. *The Paris Agreement*. Osoitteessa: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement> Viitattu 28.3.2023

United Nations Framework Convention on Climate Change. 23.11.2021. *List of Participants (COP26)*. Saatavilla: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cp2021_inf03p01.pdf Viitattu 11.3.2022

United Nations Framework Convention on Climate Change. *Provisional list of registered participants (COP26)*. Saatavilla: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/PLOP_COP26.pdf Viitattu 11.3.2022

Urry, John. 2013 (2011). *Ilmastonmuutos ja yhteiskunta*. Suom. Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.

Withe, Lynn Jr. 1967. The Historical Roots of Our Ecologic Crisis. *Science* Vol 155, no 3767.

Wickström, Laura. 2022. Den gröna Koranen – omtolkningar inför den ekologiska krisen. *Teologia.fi*. Saatavissa: <https://teologia.fi/2022/02/den-grona-koranen-omtolkningar-infor-den-ekologiska-krisen/>. Viitattu 20.1.2023

Yale Forum on Religion and Ecology. *Climate Change Statements from World Religions*.

Osoitteessa: <https://fore.yale.edu/Climate-Emergency/Climate-Change-Statements-from-World-Religions>. Viitattu 1.6.2022

Liitteet

Taulukko 2.1: Arvot

KOODATTU AINEISTOSTA: ARVOT		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
IHMISELÄMÄ, IHMISYYS, HYVÄN ELÄMÄN TAKAAMINEN	19	2		1		2		1	1	3	6	3
KAIKKI ELÄMÄ MAAPALLOLLA	11	1	1	2	1	2	1		2	1		
TIETO / TIETÄMINEN / VIISAUS / KOULUTUS / OPPIMINEN / KUUNTELU	14	3			1		1			2	7	
VÄLITTÄMINEN (YMPÄRISTÖSTÄ - CARE OF CREATION/HOME)	21	2			1	2			2	2	9	3
OIKEUDENMUKAISUUS	27	4	1	6	2	2	2		2	2	3	3
AUTTAMINEN / SUOJELU (KÖYHÄT JA HAAVOITTUVAISET)	33	4	4	4	3	1	1	3	1	3	6	3
SUOJELU / PELASTAMINEN (PLANEETTA JA LUONTO)	19	1	1	1	1	1	1	3	1	1	6	2
IHMISTEN ELINYMPÄRISTÖJEN SUOJELU	5					1		1	1		1	1
ELINVOIMAINEN YMPÄRISTÖ (BIODIVERSITEETTI, PUHDAS ILMA & VESI, LUONNON RIKKAUS, TASAPAINO)	24				5	2	2	4	2	1	5	3
KUNNIOITTAMINEN (ALKUPERÄISKANSAT, IHMISET)	11	2		2				2			5	
KUNNIOITTAMINEN / YSTÄVÄLLISYYS / EMPATIA (LUONTO)	9			1	2		1		1		3	1
KUNNIOITTAMINEN	8										8	
TASA-ARVO	10	3			1	1	3				1	1
YHTEISTYÖ	22	1		1	1	1		3	1	4	6	4
NUORTEN KUUNTELU / LASTEN OIKEUDET / TULEVAT SUKUPOLVET	16	1					1	1		2	8	3
KESTÄVÄ TULEVAISUUS	24	2		4		3	1	2		4	4	4
YHTEISÖLLISYYS / SOLIDAARISUUS / RAKKAUS	22	2		2				2	1	3	12	
SITOUTUMINEN / TOIMINTA (JOHTAMINEN, INSPIROINTI, KONKREETTINEN TOIMINTA)	41		2	5	2	2	3	4	3	6	10	4
KULUTUKSEN / PÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN / KESTÄVÄT ELINTAVAT	40	1		4	6	1	3	2	4	5	11	3
KESTÄVÄ / VIHREÄ TALOUS	15			2	2	1	1	1	1	3	3	1
KESTÄVÄ ENERGIA	9			2	2		1				4	
L & D	10	2	2	2	1	1				1	1	
KESTÄVÄ KEHITYS	6			1	1					2	1	1
YSTÄVÄLLISYYS ELÄIMILLE / ELÄINTEN HYVINVOINTI	2				1			1				
ILMASTON LÄMPENEMISEN PYSÄYTTÄMINEN	13	1		3	1	1		1	1	1	3	1
RUKOILU / HENKISYYS / MEDITOINTI	5					1					2	2
IHMISOIKEUDET	4	1				1	1	1				
YHTEYS LUONTOON & IHMISIIN / YHTENÄISRIIPPUVUUS	11	1					1			1	6	2

JUMALAN / USKONNON OPPIEN ESIMERKIN SEURAAMINEN / LUOTTAMINEN	11		1	4		1	1	1		3			
DEMOKRATIA	2					2							
RAUHA	5					1		1		2	1		
JULKINEN LIIKENNE / YKSITYISAUTOILUN VÄHENTÄMINEN	2					1				1			
ENNALTAMISTAMINEN (PUIDEN ISTUTUS, YM)	2					1				1			
TOIVO	12	2		2	1		1		2	4			
VASTUULLISUUS / VELVOLLISUUS	15	1			1			3	4	4	2		
REHELLISYYS	1								1				
ROHKEUS	8	1							3	4			
JAKAMINEN	1									1			
VELJEYS	4								1	3			
HYVÄ TAHTO	2									2			
NÖYRYYS	1									1			
RIITTÄVYYS / SUFFICIENCY	4									3	1		
MORAALI / EETTISYYS / HYVEET / ARVOT	11	2								9			
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
LUPAUSTEN TÄYTTÄMINEN	9	1	2	2	1	2						1	
HARMONIA LUONNON JA IHMISTEN KESKEN	1											1	
DIVINE HARMONY	2											2	
AVOIMUUS	4											4	
UHRAUSTEN TEKEMINEN	2												2
ANTELIAISUUS	1												1
NEGAATION KAUTTA ILMAISTUT ARVOT:													
ANTELIAISUUS (AHNEUS)	5							1				2	2
EPÄITSEKKYYS (ITSEKKYYS)	6											3	3
TURVALLISUUS (PELKO, VÄLINPITÄMÄTTÖMYYS, TURVATTOMUUS, VÄKIVALTA)	3											2	1
ARVOT (ARVOJEN KRIISI)	4	1						1				2	

Taulukko 3.1: Arvojen alaluokat

Alaluokka	Mainintoja yht.	Koodattu pelkistys
Ihmisen hyvinvointi	108	<p>Ihmiselämä, ihmisyyys, hyvän elämän takaaminen</p> <p>Auttaminen / suojele (köyhät ja haavoittuvaliset)</p> <p>Ihmisten elinympäristöjen suojele</p> <p>Kunnioittaminen (alkuperäiskansat, ihmiset)</p> <p>tasa-arvo</p> <p>Nuorten kuuntele / lasten oikeudet / tulevat sukupolvet</p> <p>ihmisoikeudet</p> <p>demokratia</p> <p>rauha</p> <p>Turvallisuus (pelko, välinpitämättömyys, turvattomuus, väkivalta)</p>
Luonnon hyvinvointi	119	<p>Suojele / pelastaminen (planeetta ja luonto)</p> <p>elinvoimainen ympäristö (biodiversiteetti, puhdas ilma & vesi, luonnon rikkaus, tasapaino)</p> <p>Kunnioittaminen / ystävällisyys / empatia (luonto)</p> <p>Kulutuksen / päästöjen vähentäminen / kestävät elintavat</p> <p>L & D</p> <p>ystävällisyys eläimille / eläinten hyvinvointi</p> <p>ilmaston lämpenemisen pysäyttäminen</p> <p>ennaltamistaminen (puiden istutus, ym)</p>
Ihmisten ja luonnon sopusointu	85	<p>Kaikki elämä maapallolla</p> <p>Kestävä tulevaisuus</p> <p>Kestävä / vihreä talous</p> <p>Kestävä energia</p> <p>Kestävä kehitys</p> <p>yhteys luontoon & ihmisiin / yhtenäisriippuvuus</p> <p>julkinen liikenne / yksityisautoilun vähentäminen</p> <p>kestävä jätehuolto / kiertotalous</p> <p>riittävyys / sufficiency</p> <p>harmonia luonnon ja ihmisten kesken</p>

Hyveet	220	<p>Tieto / tietäminen / viisaus / koulutus / oppiminen / kuuntelu</p> <p>Sitoutuminen / toiminta (johtaminen, inspiointi, konkreettinen toiminta)</p> <p>oikeudenmukaisuus</p> <p>kunnioittaminen</p> <p>Yhteistyö</p> <p>Yhteisöllisyys / solidaarisuus / rakkaus</p> <p>toivo</p> <p>vastuullisuus / velvollisuus</p> <p>rehellisyys</p> <p>rohkeus</p> <p>lupausten täyttäminen</p> <p>avoimuus</p> <p>uhrausten tekeminen</p> <p>Anteliaisuus</p> <p>jakaminen</p> <p>veljeys</p> <p>hyvä tahto</p> <p>Anteliaisuus (ahneus)</p> <p>epäitsekkyyys (itsekkyyys)</p> <p>nöyryys</p> <p>arvot (arvojen kriisi)</p>
Uskonnolliset / henkiset	39	<p>Jumalan / uskonnon oppien esimerkin seuraaminen / luottaminen</p> <p>Rukoilu / henkisyys / meditointi</p> <p>divine harmony</p> <p>Välittäminen (ympäristöstä - care of creation/home)</p>

Taulukko 5.1: Arvojen perustelut & jaottelu alaluokkiin

1.1 ARVOJEN PERUSTELUT		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
RAPOTIT, VAROITUKSET	1	1										
VETOOMUKSET, LAUSUNNOT, (COMMITMENTS)	4	1								1	2	
TIEDE, TIETEeseen PERUSTUVAT TUTKIMUKSET / TUTKIJAT	24	3	4	2	1		1	1	1	1	11	
POLIITTISET (MAALLISET) AUKTORITEETIT	3		1				1	1				
USKONNOLLISET AUKTORITEETIT (PAAVI)	6							2		1	3	
USKONNOLLISET AUKTORITEETIT (EKUMENINEN)	4										2	2
KIRTOITTAJIEN OMA AUKTORITEETTI	6		3					1			1	1
HENKINEN VIISAUS	1	1										
USKONTO / TRADITIO	11							2		1	7	1
RAAMATTU	8		2									6
KORAANI / HADITHIT / SUNNA / MUHAMMED	6			6								
ISLAMILAISET VETOOMUKSET / PERIAATTET	3			3								
KRISTILLISET VETOOMUKSET / JULISTUKSET / ORGANISAATIOT	6							2	4			
JUMALA / JEEBUS	11								4		4	3
ALLAH	3	1		2								
MORAALI / ETIIKKA	2										2	
ROHKEUS TOIMIA	1	1										
RAKKAUS	2	1									1	
ALKUPERÄISKANSOJEN VIISAUS / TRADITIO	2	1									1	
POLIITTISET SOPIMUKSET (PARIS AGREEMENT, YMS)	17	2	1	3	1	3	1	1	2	2	1	
JUMALAN LUOMAKUNTA (& SIITÄ HUOLEHTIMINEN; TILANHOITAJUUS / VASTUU)	8		1	2			1		2		1	1
YHTEINEN HYVÄ (YHTEISEN KODIN PELASTAMINEN)	2										2	
LUONTO ON LAHJA (JA SIITÄ TULISI PITÄÄ HUOLTA)	2			1							1	
UTILITARISMI (KANSSAIHMISISTÄ VÄLITTÄMINEN)	2											2
UTILITARISMI (USKONNOLLISETI PERUSTELTUNA)	1		1									
IHMISYYS	2									1	1	
VASTUU (SYLLISYYS ILMASTONMUUTOKSEN AIHEUTTAMISEEN -ANTROPOSENTRISYYS)	2		1						1			
NUORTEN VAATIMUKSET / TULEVAT SUKUPOLVET / TULEVAISUUS	6						1			1	1	3
LUONNON KUUNTELEMINEN	1											1
SISÄSYNTYINEN VALMIUS TOIMIA	1											1
LIITETYT LÄHTEET	3								x	x	x	

ALALUOKKIEN VÄRIKOODIT:		
USKONNOLLISET / HENKISET		
SEKULAARIT		
IHMISTEN OMINAISUUksiIN PERUSTUVAT		

Taulukko 7: Toimijuus

JULISTUS	ME (KOLLEKTIIVISESTI)	ME (KIRJOITTAJAT)	MINÄ
1	(7) olemme, täytyy vastata, näemme, välitämme x3, haluamme panostaa	(3) pyydämme, haluamme nähdä	
2	(1) tarvitsemme	(1) kutsumme	
3	(6) olemme (riippuvaisia), kannamme vastuuta välittää, seisomme kuilun partaalla, tunnistamme	(18) ilmaisee pettymyksensä, tunnistaa, on edistänyt, on aktiivisesti osallistunut, on jatkuvasti painottanut, muistamme, liityimme - - vaadimme, kutsumme, vaadimme, tiedostaa ja konfirmoi, ilmaisemme, on ollut tekemisissä, kehoitamme, suosittelemme, kutsumme - - varmistamaan, jatkamme kutsumista, vetoamme	
4	(5) uhkaamme, meidän pahoinpitelymme, täytyy toimia, varmistaaksemme, jätämme jälkeemme	(11) refleктоimme, vastaamme, innokkaasti odotamme, kutsumme, kohtaamme, pyydämme myös, lisäksi pyydämme, kutsumme, lisäksi kutsumme	

5		(15) uskonyhteisömme ovat yhdistyneet välittämään, jaamme, tunnistamme, tunnistamme, tiedostamme, sitoudumme vastaamaan, muistutamme, kutsumme, katsomme, jaamme, olemme riippuvaisia, tiedämme, että meidän täytyy muuttua, täytyy tarjota, täytyy olla luottamusta	
6	(3) olemme epäonnistuneet, olemme sallineet, meidän sitoutumisemme vastuulliseen käyttöön	(8) toivomme, pyydämme, tunnistamme, tarkoitamme, otamme yhteyttä, pyydämme, vahvasti kehoitamme	
7	(7) täytyy pelastaa - - välttää, jaamme, täytyy muuttua, voimme elää muutoksen läpi, täytyy muuttua, täytyy lujittaa vakaumustamme, olemme yksi ihmisperhe	(12) ja lapsemme eläisivät, tiedämme, sitoutumisemme vaatii, kokemuksemme, olemme johdetut, kun välitämme, voimme elää ilman, sitoudumme, velvollisuutemme muuttua, kutsumme sinut, identifioidumme	
8	(1) jokainen meistä on kyydissä & kutsuttu	(8) aikoo tehdä äänensä kuuluviksi, haluamme yrittää, on kutsuttu todistamaan ja toimimaan, on kutsuttu refleктоimaan ja luottamaan, aiomme käsitellä, pyydämme sitoutumista	
9	(13) olemme tietoisia, ymmärrämme, onnistuaksemme, täytyy ottaa osaa, tiedämme, täytyy rakentaa, voimme saavuttaa,	(3) ymmärrämme täysin, kuuntelimme, olimme	(5) kuten totesin, yhdyin, olin toivonut, olen

	jos toimimme, löydämme itsemme muutoksen edestä, pysymme, täytyy olla rehellisiä, olemme tulleet ymmärtäneeksi, valitsemme jättää	valmistelemassa (on adoptoinut strategian)	mukanasi, sydämelliset tervehdykseni ja hyvät toiveet
10	(34) emme voi toimia, jokainen meistä on vastuussa huolehtia, olemme jäseniä, jokaisella meistä on - - muttei se estä meitä seisomasta yhdessä, sitoutukaamme, tarpeemme vastustaa, josta tulemme, olemme matkalla, voimme kohdata, voimme kehittää, voimme savuttaa, koemme emme voi olla olemassa, emme ole, olemme huoltajia, olemme syvän keskinäisriippuvaisia, täytyy puuttua, olemme kurssilla, täytyy puuttua, pitäisi etsiä, täytyy ajatella, täytyy karkottaa, täytyy keskittyä, täytyy toimia, täytyy elää, tarvitsemme, tarvitsemme myös, pitäisi kuunnella, tarvitsemme, olemme, olemme perineet, täytyy olla jättämättä, voimme saavuttaa	(51) tunnistamme, voimme jopa sanoa, voimme tehdä, haluamme, vetoomuksemme kutsuu tulemme yhdistyneinä ja nostamaan tietoisuutta, olemme yhdistyneet, kutsumme elää, tietoisuutemme, kutsumme, edustamme, anelemme, aiomme olla mukana, olla avoimia johdatukselle, vetoamme, pyydämme, pyydämme varmistamaan, kutsumme, kutsumme, pyydämme johtajia, voimme tehdä (tärkeän panoksen) meidän sitoutumisemme ja luovuutemme, sitoudumme ryhtymään toimeen, sitoudumme edistämään, voimme samaistua, , alleviivaamme, muistutamme, aiomme pyrkiä, rohkaisemme, haluamme istuttaa, alleviivaamme, ottaa mukaan, luoden ja kehittäen, alleviivaamme toimintaa, haluaisimme painottaa, tuemme (työskentelyä, rohkaisemista, vähentämistä,	(3) haluaisin ehdottaa, haluaisin painottaa, uskon

		<p>pyrkimistä, varmistamista), rohkaisemme, ostamme, palkkaamme, nostamme tietoisuutta, väitämme tässä, toivomme, emme voi tuhlata, rukoilemme, vetoamme, vetoamme kaikkia liittymään, voimme saavuttaa, katsomme, pyrimme palvelemaan</p>
11	<p>(56) olemme kokeneet, olemme olleet riippuvaisia, tajasimme, toimintamme vaikuttaa, mitä me teemme vaikuttaa, on täytynyt kohdata, täytyy päättää haluamme, täytyy valita elää, täytyy valita elämä / valintoja, joita täytyy tehdä, näemme, luemme, opimme, meitä varoitetaan, meitä kutsutaan omaksumaan, tunnistamme paikkamme, olemme ottaneet, olemme maksimoineet, löydämme, monet käyttäytyvät, olemme, on tilaisuus, täytyy tavoitella, elämme, työskentelemme ja käytämme rahaa / keitä olemme, miten näemme ja kohtelemme, seisomme, toimintamme seuraukset, olemme ahneesti kuluttaneet, kohtaamme, (palvelemme), vastata, maksamme, olemme nähneet, näemme, otamme vastuun, jatkuvasti kuulemme, täytyy valita, (kadumme syntejämme) / olemme oppineet, olemme, ymmärsimme, täytyy tiedostaa, löydämme itsemme, olemme, jos ajattelemme, voisimme löytää, voimme jakaa, voimme valita toimia, voimme kävellä, jokaisen täytyy ottaa vastuu, käytämme, täytyy muuttua, olemme kaikki, voimme tehdä osamme</p>	<p>(10) rukoilemme, kutsumme kuuntelemaan, tutkimaan, tekemään uhrauksia, seisomme - - sitoutuneessa rukouksessa ja omistautuneessa toiminnassa, on pakko ottaa kantaa, vetoamme, rukoilemme, muistamme</p>

